

RAAP-RAPPORT 3497

Plangebied Graaf Ottoweg 32 te Lochem

Gemeente Lochem

Archeologisch vooronderzoek: een bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek (verkennend booronderzoek)

Archeologie | Cultuurhistorie | Erfgoed

Colofon

Titel: Plangebied Graaf Ottoweg 32 te Lochem, gemeente Lochem; archeologisch vooronderzoek: een bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek (verkenkend booronderzoek)

Versie: 09-10-2018

Auteur: T.E. Porreij-Lyklema MA

Projectcode: LOAF

Bestandsnaam: RAAPrap_3497_LOAF_20181009

Autorisatie: drs. H.B.G. Scholte Lubberink

ISSN: 0925-6229

RAAP

Leeuwendveldseweg 5b

1382 LV Weesp

Postbus 5069

1380 GB Weesp

Telefoon: 0294-491 500

E-mail: raap@raap.nl

Website: www.raap.nl

© RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V., 2018

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V. aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Samenvatting

In opdracht van Ramdhani Vastgoed heeft RAAP in juli en augustus 2018 een archeologisch vooronderzoek, in de vorm van een bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek (verkennend booronderzoek), uitgevoerd voor het plangebied Graaf Ottoweg 32 te Lochem in de gemeente Lochem. Het onderzoek vond plaats in het kader van een nieuw bestemmingsplan.

Op basis van het booronderzoek (elf boringen) kan het volgende worden geconcludeerd: in het noorden van het plangebied (molenperceel) was het niet mogelijk de boringen tot diepte te zetten, vanwege de grote hoeveelheid puin en zeer droge grond. Dit deel van het plangebied is op basis van historisch kaartmateriaal vrijwel geheel bebouwd geweest door de jaren heen. Alleen ten noordoosten van de molen heeft geen bebouwing gestaan, echter staat op de kadastrale minuut uit 1832 en 1881-1887 een vijver/brede sloot afgebeeld. De aanwezigheid van archeologische resten in dit deel van het plangebied zijn niet geheel uit te sluiten (ze kunnen immers nog aanwezig zijn onder voormalige bebouwing), echter wordt de kans hierop laag ingeschat. In het westelijke deelgebied is een verstoord pakket aanwezig op beekafzettingen, dan wel een afgetopt dekzandpakket. De verwachting voor aanwezigheid van archeologische resten in dit deelgebied is laag. Het zuidoosten van het plangebied (voormalig terrein Huis Pillinck) behoudt ook na het verkennend booronderzoek zijn hoge archeologische waarde. Het booronderzoek heeft uitgewezen dat er nog resten van het grachtenstelsel aanwezig zijn. Aanwijzingen voor voormalige bebouwing zijn niet aangetroffen, maar dit is middels een verkennend booronderzoek ook niet (eenduidig) aan te tonen. Huis Pillinck (indien er ooit een huis heeft gestaan) is reeds voor 1627 van het kaartbeeld verdwenen en heeft vermoedelijk een middeleeuwse oorsprong. Het huis wordt namelijk al genoemd in een akte uit 1347 en 1378. De locatie van het middeleeuwse huis is echter onbekend.

Geadviseerd wordt om de plannen in het zuiden van het plangebied zodanig aan te passen dat verstoring wordt voorkomen. Indien planaanpassing niet mogelijk is, wordt aanbevolen een proefsleuvenonderzoek uit te laten voeren. Hierdoor kan meer informatie worden verkregen over de omgrachting, de al dan niet aanwezigheid van een huis en de functie van het terrein. Met betrekking tot het noordelijk deel van het plangebied (molenperceel) wordt geadviseerd de molen in te passen in de planvorming vanwege de cultuurhistorische waarde en indien gewenst om te (laten) bouwen tot woonhuis of in een woonhuis te integreren. Hiervan zijn vele voorbeelden te noemen. Het overige deel van het terrein is hoogstwaarschijnlijk voor een grootste deel verstoord; hiervoor wordt geen vervolgonderzoek geadviseerd. Ook voor het westelijk deelgebied (boringen 10 en 11) wordt geen vervolgonderzoek geadviseerd. Indien bij de uitvoering van de werkzaamheden onverwacht archeologische resten worden aangetroffen, dan is conform artikel 5.10 van de Erfgoedwet aanmelding van de desbetreffende vondsten bij de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap c.q. de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed verplicht (vondstmelding via ARCHIS).

Dit rapport geeft (selectie)adviezen. Het is aan de bevoegde overheid, de gemeente Lochem, deze al dan niet over te nemen in de vorm van een (selectie)besluit.

Inhoud

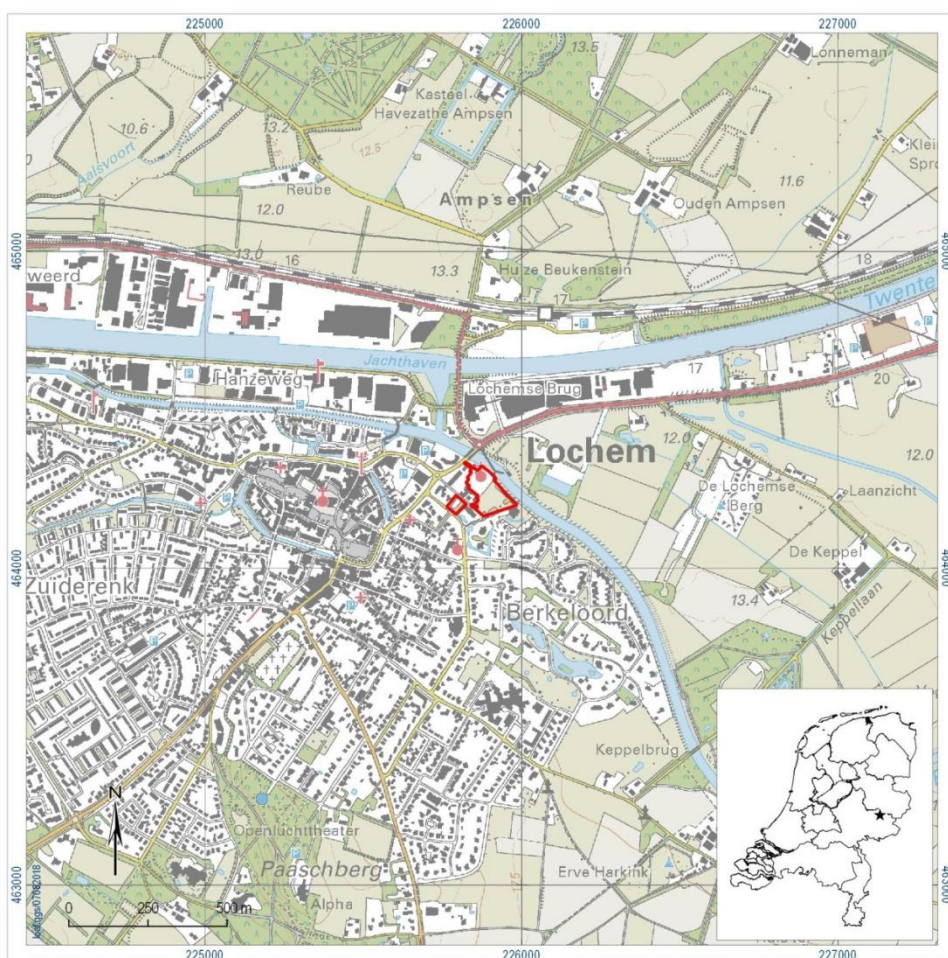
Samenvatting	3
Inhoud.....	4
1 Inleiding	5
1.1 Kader	5
1.2 Administratieve gegevens.....	7
1.3 Doel- en vraagstelling	7
2 Bureauonderzoek	9
2.1 Methode	9
2.2 Aardkundige situatie	9
2.3 Archeologische gegevens.....	12
2.4 Historische situatie	15
2.5 Huidige situatie.....	24
2.6 Toekomstige situatie	25
2.7 Gespecificeerde archeologische verwachting	25
3 Veldonderzoek	28
3.1 Methode	28
3.2 Resultaten	28
4 Conclusies en advies	31
4.1 Conclusie	31
4.2 Advies	31
4.3 Tot slot.....	32
Literatuur	33
Overzicht van figuren, tabellen en bijlagen	34

1 Inleiding

1.1 Kader

Aanleiding

In opdracht van Ramdhani Vastgoed heeft RAAP in juli en augustus 2018 een archeologisch vooronderzoek, in de vorm van een bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek (verkenkend booronderzoek), uitgevoerd voor het plangebied Graaf Ottoweg 32 te Lochem in de gemeente Lochem (figuur 1). Het onderzoek vond plaats in het kader van een nieuw bestemmingsplan.

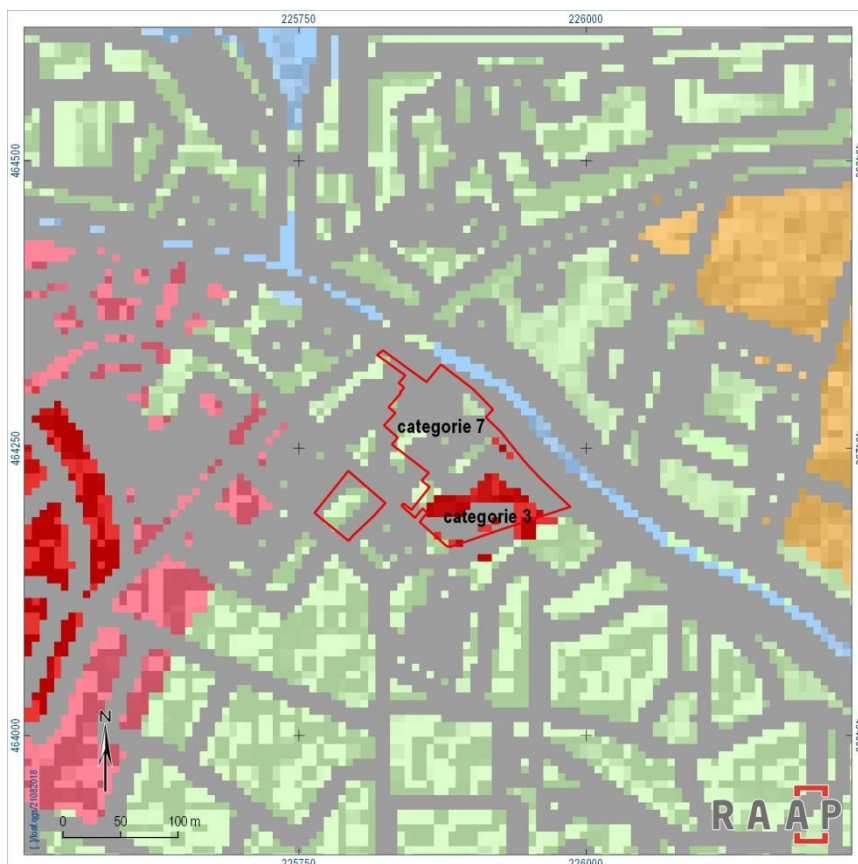
Figuur 1. Aanduiding plangebied (rood omlijnd). Inzet: ligging in Nederland (ster).

Beleidskader

Het uitgangspunt voor dit onderzoek is het wettelijk en beleidsmatig kader voor de ruimtelijke ordening en monumentenzorg. De gemeente is de bevoegde overheid die besluit over de omgang met eventuele archeologische waarden.

Op de archeologische beleidskaart van de gemeente Lochem valt het zuiden van het plangebied in categorie 3 (archeologische waarde), vanwege resten van het historische huis Pillinck (figuur 2). Het

beleid voor categorie 3 schrijft voor dat er bij bodemingrepen groter dan 50 m² en dieper dan 30 cm -mv een archeologisch onderzoek dient te worden uitgevoerd. De noordelijke helft en het westelijke deelgebied liggen in categorie 7 (lage verwachting). Hiervoor geldt een vrijstellingsgrens van < 5000 m² en < 30 cm -mv. Deze voorschriften zijn verankerd in het bestemmingsplan NL.IMRO.0262.xxParapluArcheo / paraplubestemmingsplan Archeologie. De exacte omvang van de bodemingrepen is nog niet bekend, maar deze is groter dan de vrijstellingsgrens. Een archeologische onderbouwing met betrekking tot de mogelijke aanwezigheid van archeologische waarden is om die reden verplicht conform het vigerend beleid.

Figuur 2. Het plangebied (rood omlijnd) geprojecteerd op de gemeentelijke archeologische beleidskaart.

Kwaliteitsborging

De werkzaamheden zijn uitgevoerd onder certificaat BRL4000, conform artikel 5.4 van de Erfgoedwet. Het onderzoek is uitgevoerd volgens de normen van de archeologische beroepsgroep. De Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA, versie 4.1), beheerd door de Stichting Infrastructuur Kwaliteitsborging Bodembeheer (SIKB; www.sikb.nl), is door de minister aangewezen als norm.

RAAP is gecertificeerd voor de protocollen 4001 Programma van Eisen, 4002 Bureauonderzoek, 4003 Inventariserend veldonderzoek (landbodems), onderdelen proefsleuven en overig, 4004 Opgraven (landbodems) en 4006 Specialistisch onderzoek.

Zie bijlage 1 voor de dateringen van de in dit rapport genoemde archeologische perioden.

1.2 Administratieve gegevens

Type onderzoek	Bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek (verkennend booronderzoek)
Opdrachtgever	Ramdhani Vastgoed
Bevoegde overheid	Gemeente Lochem
Plaats	Lochem
Gemeente	Lochem
Provincie	Gelderland
Centrumcoördinaten (X/Y)	225.880 / 464.243
Toponiem	Graaf Ottoweg
Kadastrale gegevens	Kad.Gem.Lochem, sectie B, nrs. 8845, 9640, 10776, 10777, 10779 en 10780
Oppervlakte plangebied	1,5 ha
Afbakening plangebied	Tijdens onderhavig onderzoek is het plangebied inclusief een zone van 500 m rondom het plangebied onderzocht.
Onderzoeksperiode	Juli en augustus 2018
Uitvoerder	RAAP Oost-Nederland
Projectleider	T.E. Porreij-Lyklema
Projectmedewerkers	N.v.t.
RAAP-projectcode	LOAF
ARCHIS-onderzoeksmeldingsnummer	4621969100
Beheer en plaats documentatie	RAAP regio Oost-Nederland te Zutphen

Tabel 1. Administratieve gegevens.

1.3 Doel- en vraagstelling

De doelstelling van het bureauonderzoek is het achterhalen van gegevens waarmee de archeologische waarde van het terrein, dan wel de archeologische vindplaats bepaald of beredeneerd kan worden, teneinde een gespecificeerde archeologische verwachting op te stellen.

Het verkennend veldonderzoek had tot doel het verkrijgen van inzicht in de bodemgesteldheid, de mate van bodemverstoring en de diepteligging van het verwachte archeologische niveau in het plangebied. Daarmee wordt de gespecificeerde archeologische verwachting getoetst en waar nodig aangepast en kunnen uitspraken worden gedaan over de gaafheid van archeologisch relevante niveaus. Hiertoe is een aantal onderzoeksvragen geformuleerd:

Bureauonderzoek:

- Welke bodemkundige en geomorfologische gegevens zijn er over het plangebied bekend?
- Welke gegevens met betrekking tot archeologische en cultuurhistorische resten zijn reeds over het plangebied en de nabije omgeving bekend?
- Wat is de gespecificeerde archeologische verwachting?
- Zijn in het plangebied archeologische resten aanwezig die (mogelijk) bedreigd worden door de geplande inrichting?

Veldonderzoek:

- Hoe ziet de geo(morfo)logische en/of bodemkundige opbouw van het plangebied eruit?
- Waar en op welke diepte bevinden zich de archeologisch interessante lagen?
- Is de bodemopbouw in het plangebied zodanig intact dat archeologisch vervolgonderzoek zinvol is?
- Op welke manier dient bij graafwerkzaamheden met archeologische resten te worden omgegaan?
- Is in het plangebied vervolgonderzoek noodzakelijk (welke methoden)?

2 Bureauonderzoek

2.1 Methode

Het bureauonderzoek dient ervoor om - op basis van verschillende bronnen - inzicht te krijgen in de genese van het landschap, de bodemopbouw en de sporen die het menselijk gebruik in de loop van de tijd heeft achtergelaten. Met behulp van deze gegevens wordt een gespecificeerde archeologische verwachting opgesteld.

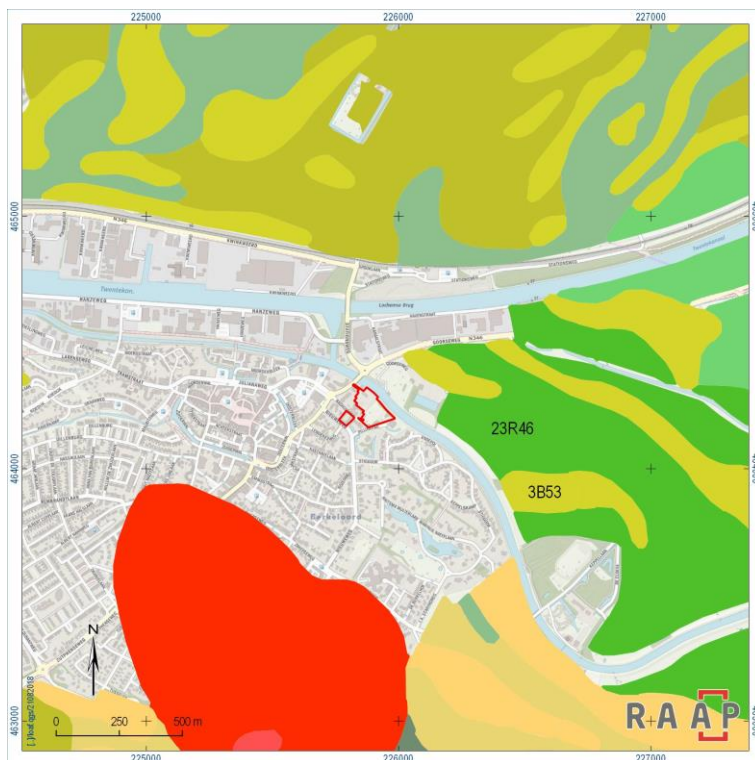
Naast de conform de KNA verplichte bronnen is door de gebiedsexperts van RAAP een beredeneerde keuze gemaakt uit betrouwbare bronnen die voor de archeologische verwachting relevante informatie bevatten (zie literatuurlijst). Daarvoor is gebruik gemaakt van de landelijk en voor RAAP digitaal beschikbare archieven. Voor de beschrijving van de historische situatie is gebruik gemaakt van hiervoor relevante informatiedragers. Voor de actuele metadata van de verzamelde gegevens (gemeente, plaats, etc.) wordt verwezen naar het van toepassing zijnde data-archief.

2.2 Aardkundige situatie

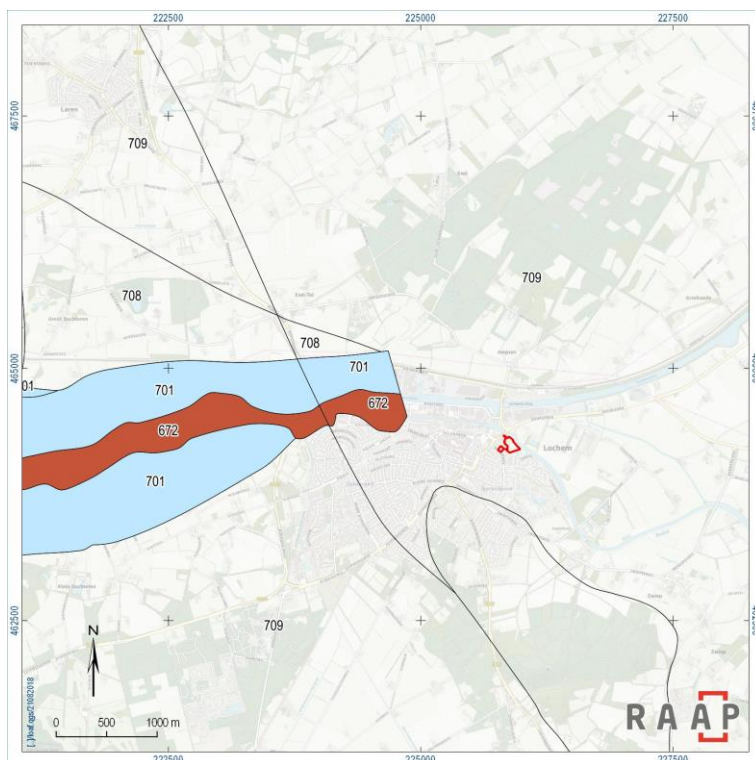
Geo(morfo)logische situatie	Vanwege bebouwing niet gekarteerd (1:50.000). In de directe nabijheid is een beekdalbodem met meanderruggen en geulen van de Berkel (code 23R46) aanwezig met daartussen dekzandruggen al dan niet met oud bouwlanddek (code 3B53; figuur 3).
Ouderdom geomorfologische structuur	De Berkel stroomgordel heeft een datering vanaf 10150 BP en is nog steeds actief (Cohen e.a. 2012; nr. 672; figuur 4). De stroomgordel heeft zich ingesneden in het Laagterras.
Bodemkundige situatie	Vanwege bebouwing niet gekarteerd (figuur 5). In de directe nabijheid van het plangebied zijn kalkloze poldervaaggronden aanwezig. Alle zavel- en kleigronden die geen veen in de bovenste 80 cm hebben, geheel gerijpt zijn en geen donkere bovengrond kennen, behoren tot de kalkloze poldervaaggronden. Dit betekent dat vrijwel alle jonge zavel- en kleigronden in deze klasse vallen. Poldervaaggronden worden gekenmerkt door roest en grijze vlekken beginnend binnen 50 cm –Mv.
Grondwatertrap (en betekenis)	Niet bekend.
Verwachte diepteligging van archeologisch relevante lagen	Vanaf maaiveld, al dan niet onder een bouwvoor / plaggende (indien aanwezig).

Tabel 2. Samenvattend overzicht van de geologische, geomorfologische en bodemkundige kenmerken van het plangebied en de directe omgeving.

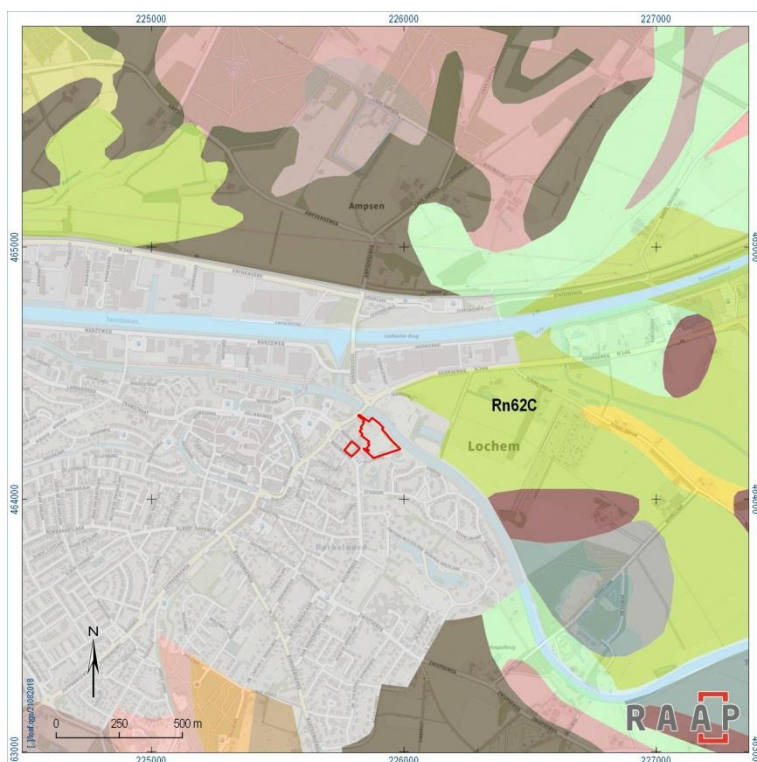
Op het AHN is te zien dat het plangebied grotendeels in een lager gelegen zone ligt. Mogelijk is het zuidoostelijk deel van het plangebied deels afgegraven/geëgaliseerd. Het noordwestelijke deel van het plangebied ligt iets hoger. Mogelijk betreft het een restant van een dekzandwelling/-rug (figuur 6).

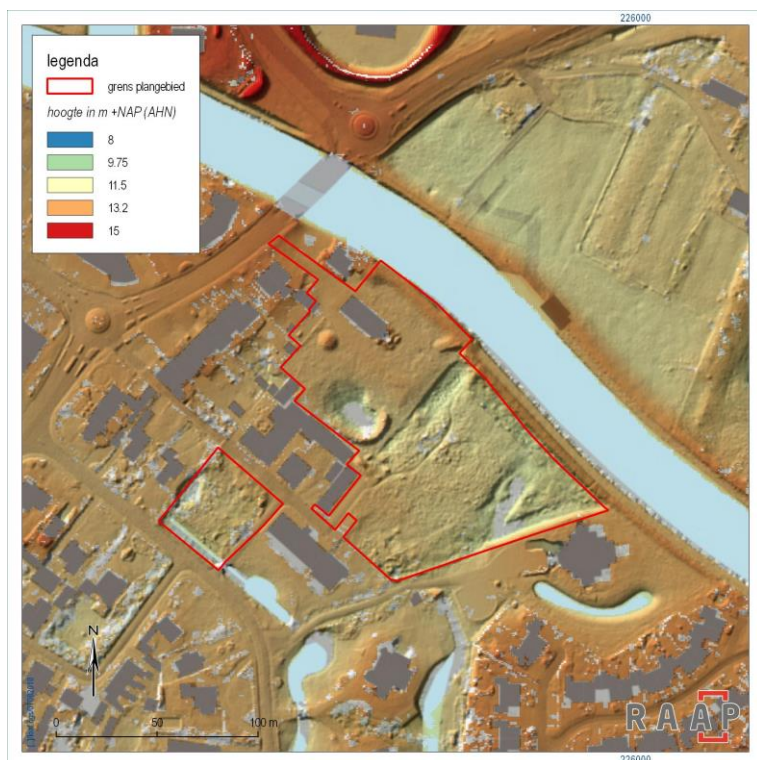
Figuur 3. Het plangebied (rood omlijnd) op de geomorfologische kaart van Nederland (1:50.000).

Figuur 4. Het plangebied (rood omlijnd) op de paleogeografische ouderdomskaart (Cohen 2012).

Figuur 5. Het plangebied (rood omlijnd) op de bodemkaart van Nederland (1:50.000).

Figuur 6. Het plangebied geprojecteerd op het AHN2.

2.3 Archeologische gegevens

Gemeentelijk archeologiebeleid

Bestemmingsplan: dubbelbestemming 'waarde-archeologie'	NL.IMRO.0262.xxParapluArcheo / paraplubestemmingsplan Archeologie: - zuiden: dubbelbestemming waarde archeologie 3; - noorden en westen: dubbelbestemming waarde archeologie 7.
Gemeentelijke archeologische verwachtingskaart	- zuiden: archeologische waarde vanwege de historische huisplaats/kasteel Pillinck met grachtenstelsel. De grachten zijn deels nog te herkennen in het huidige landschap; - noorden en westen: lage verwachting
Gemeentelijke archeologische beleidskaart	- zuiden van plangebied: categorie 3 (archeologische waarde) vanwege de historische huisplaats/kasteel Pillinck. Vrijstellingsgrens: bodemingrepen < 50 m² en < 30 cm –Mv; - noordelijke helft en westelijke deelgebied: categorie 7 (lage verwachting). Vrijstellingsgrens < 5000 m² en < 30 cm –Mv.

Tabel 3. Samenvattend overzicht van het geldende archeologiebeleid en achterliggende verwachtingskaart.

Huis Pillinck is opgenomen in het archeologisch kastelenproject WCL- De Graafschap, provincie Gelderland (Scholte Lubberink & van Kempen 2004). De tekst uit dit rapport met betrekking tot huis Pillinck is opgenomen als bijlage 2.

Op circa 170 m ten westen van het plangebied ligt de oude stadskern van Lochem (AMK-nr. 13219). Het terrein heeft een archeologische waarde. "Lochem is gelegen in een al vroeg door Liudger gekerstend gebied. Het patrocinium St. Gudula, een Frankische heilige, van de kerk te Lochem wordt met deze kerstening in verband gebracht. De oudste berichten over Lochem betreffen haar kerk en bijbehorende tienden, die in het bezit van het Zutphense kapittel raakten. Het stadsrecht is verleend door Otto II in 1233. Het stadje bleef een agrarisch karakter houden. Over de ruimtelijke ontwikkeling van Lochem is bijna niets bekend. Men meent dat de stad na 1330 door een muur werd omgeven. Waarschijnlijk had de muur dezelfde loop als de Ooster-, Noorder, Zuider- en Westerwal. De St. Gudula kerk vormde samen met de markt het middelpunt van Lochem" (www.archis.nl).

Monument	Ligging	Complex	Datering	Materiaal	Diepte	Waarde
15560	Zuidelijk deel van plangebied	Huis Pillinck: niet opgehoogde, individuele huisplaats	Late middeleeuwen B – nieuwe tijd midden	-	-	Hoge archeologische waarde
13219	circa 170 m ten westen van het plangebied	oude stadskern van Lochem	Vroege middeleeuwen – nieuwe tijd	-	-	Archeologische waarde

Zaakidentificatienr.	Ligging	Complex	Datering	Materiaal	Diepte	Verzamelwijze
3057907100	In zuidelijk deel plangebied; deels gedempt grachtenterrein op geul-/verlandingsafzettingen van de Berkel. In westelijk deelgebied is onder deze afzettingen (dek-)zand aanwezig.	Deels verland en gedempt grachtencomplex van Huis Pillinck	Late middeleeuwen-nieuwe tijd	divers	Vanaf maaiveld	Archeologisch booronderzoek (Scholte Lubberink 2000;bijlage 3)
2709307100	-	-	ijzertijd	2 spinklossen	-	Niet-archeologisch
2726803100	-	-	ijzertijd	Handgevormd aardewerk en kuil	-	Niet-archeologisch graafwerk
3143078100	-	nederzetting	Vroege middeleeuwen-nieuwe tijd	Divers aardewerk (kogelpot, Pingsdorf, Siegburg)	-	Niet-archeologisch graafwerk

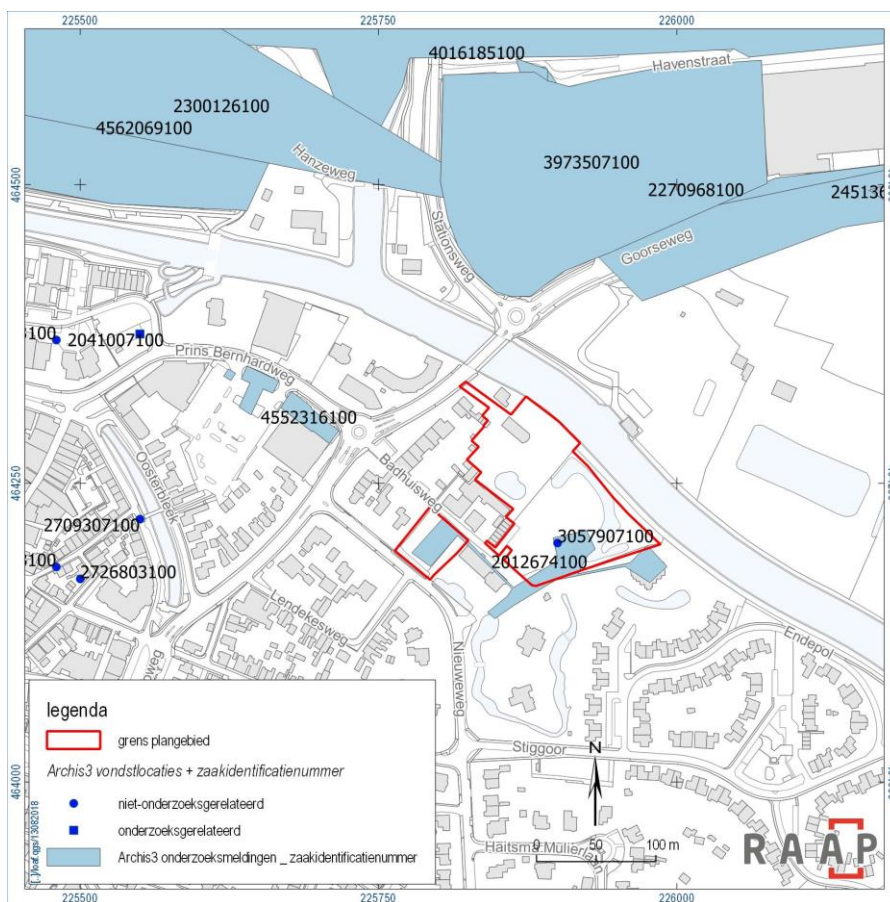
Tabel 4. Overzicht van de bekende archeologische monumenten en archeologische vondstlocaties (niet-onderzoeksgelateerd) in en rond 250 m van het plangebied.

Eerder in de omgeving uitgevoerd onderzoek volgens ARCHIS3

Zaakidentificatienummer	Resultaat/advies	Opmerking
2012674100	Grachtvulling en archeologische laag Huis Pillinck: vervolgonderzoek geadviseerd	-
4552316100	Tot 1,4 / 2,0 m –Mv opgehoogd, daaronder overstromings- en beddingafzettingen van de Berkel. Geen archeologische indicatoren/niveaus: geen vervolgonderzoek geadviseerd.	Moerman 2017
2343649100	Archeologische begeleiding: diverse skeletten en muur van kerkhof met kleine gemetselde ruimte, waterput uit de nieuwe tijd en bewoningssporen uit volle middeleeuwen.	Begraafplaats St. Gudulakerk: op basis van de resultaten is besloten de werkzaamheden op het plein te laten vervallen. De plantgaten zijn archeologisch begeleid (Mertens e.a. 2013)
3990217100	Archeologische begeleiding Grote Markt: divers vondstmateriaal, resten funderingen en ophogingslagen waarschijnlijk ontstaan na de stadsbrand van 1615.	Hoven 2016
2053117100	Divers vondstmateriaal aangetroffen uit de late middeleeuwen-nieuwe tijd. Advies: proefsleuvenonderzoek en archeologische begeleiding	-

Tabel 5. Overzicht van eerder archeologisch onderzoek inclusief archeologische vondstlocaties (onderzoeksgelateerd) in en rond 500 m van het plangebied.

Naast bovenstaande onderzoeken zijn binnen 500 m afstand van het plangebied diverse bureauonderzoeken uitgevoerd en grootschalige onderzoeken waar binnen deze straal geen vindplaatsen zijn aangetroffen (figuur 7).

Figuur 7. Het plangebied met ARCHIS-zaakidentificatienummers.

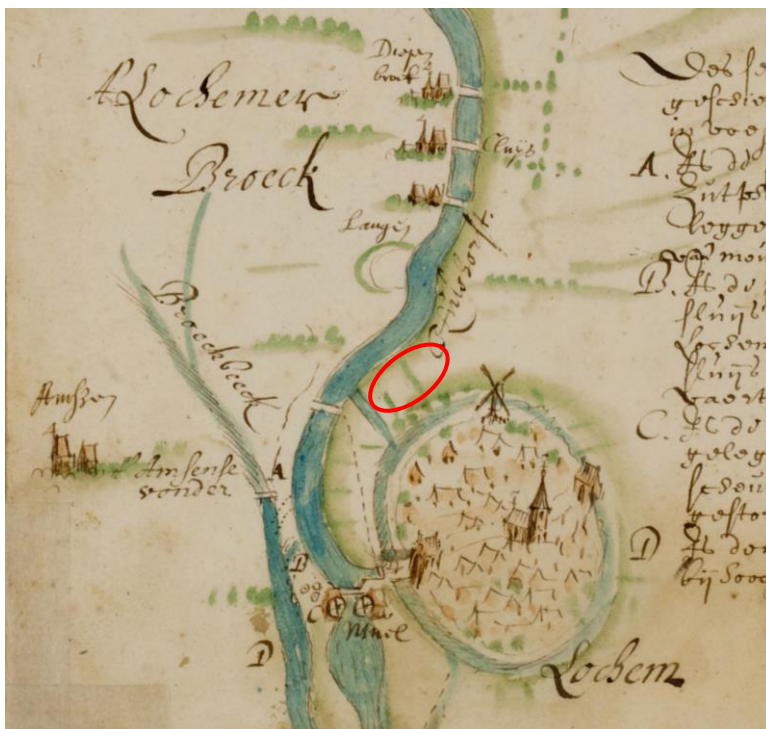
2.4 Historische situatie

Op basis van historische kaarten kan inzicht worden verkregen in de het historisch gebruik van een gebied van na de late middeleeuwen tot begin 20e eeuw. In die periode was men veel meer dan nu gebonden aan de (on)mogelijkheden die het natuurlijke landschap bood voor bewoning en andere vormen van landgebruik. Het historisch gebruik zegt daarmee iets over de archeologische potentie van het gebied. Daarnaast kan het informatie leveren over eventuele bodemverstoringen die in het verleden hebben plaats gevonden.

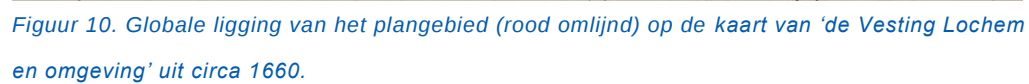
In 1347 wordt voor het eerst een "huysse te Pillinc" genoemd en in 1378 is er sprake van hofstede Pillingh (Van Heuvel 1903; Reincke zonder jaar en 2000). Zowel op de kaart van 'de Berkel tussen Borculo en Lochem' uit 1627 (figuur 8), de kaart van 'de Berkel tussen de Sweeper gemeente en Lochem' uit 1642 (figuur 9), en de kaart van 'de Vesting Lochem en omgeving' uit circa 1660 (figuur 10), komt Huize Pillinck niet voor. Dit betekent dat het Huis, indien deze er ooit gestaan heeft, reeds vóór 1627 is verdwenen. De Hottingerkaart uit 1783 (Versfelt, 2003; figuur 11) laat enkel een omgracht vierkant terrein zien met een formele tuinaanleg.

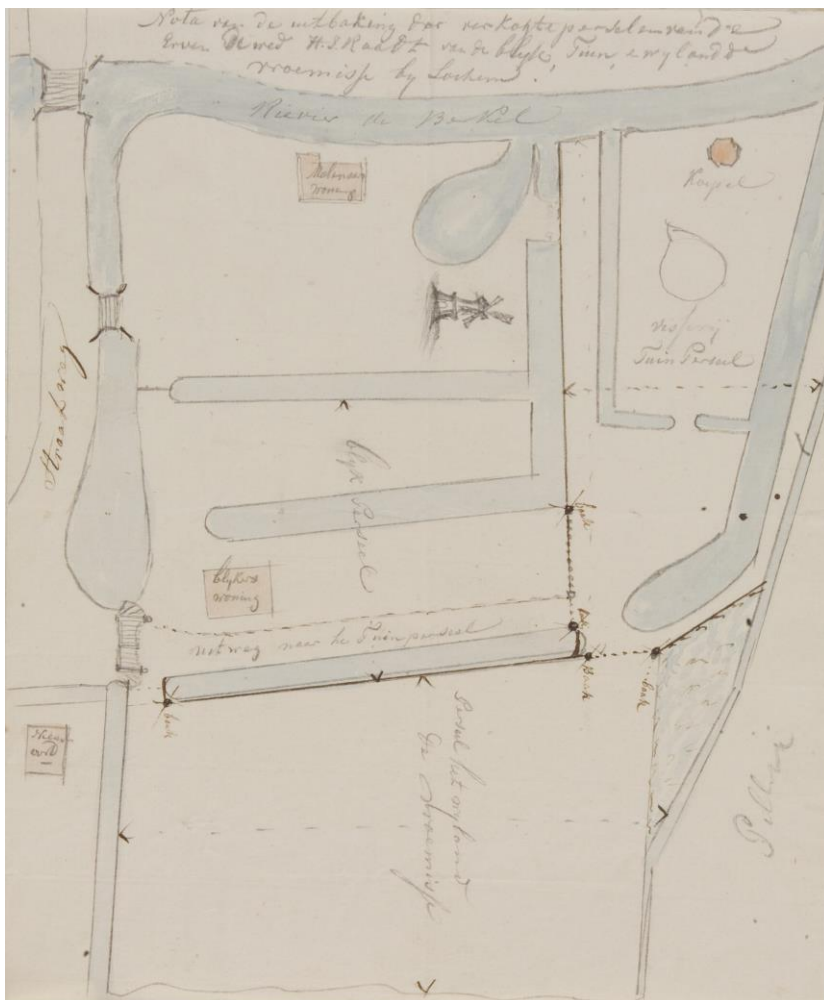
Figuur 8. Globale ligging van het plangebied (rood omlijnd) op de kaart van 'de Berkel tussen Borculo en Lochem' uit 1627.

Figuur 9. Globale ligging van het plangebied (rood omlijnd) op de kaart van de Berkel tussen de Sweeper gemeente en Lochem uit 1642.

Op een manuscriptkaart uit het begin van de 19e eeuw (percelen, vijvers en sloten op het goed 'de Vroemisse bij Lochem' staat een koepel en visvijver afgebeeld binnen een omgracht terrein, dat is aangeduid als tuinperceel (figuur 12). De langgerekte banen ten zuidwesten van de molen zouden bleek- of visvijvers/-sloten kunnen betreffen. Eén van deze banen ligt nog net voor een deel binnen het plangebied.

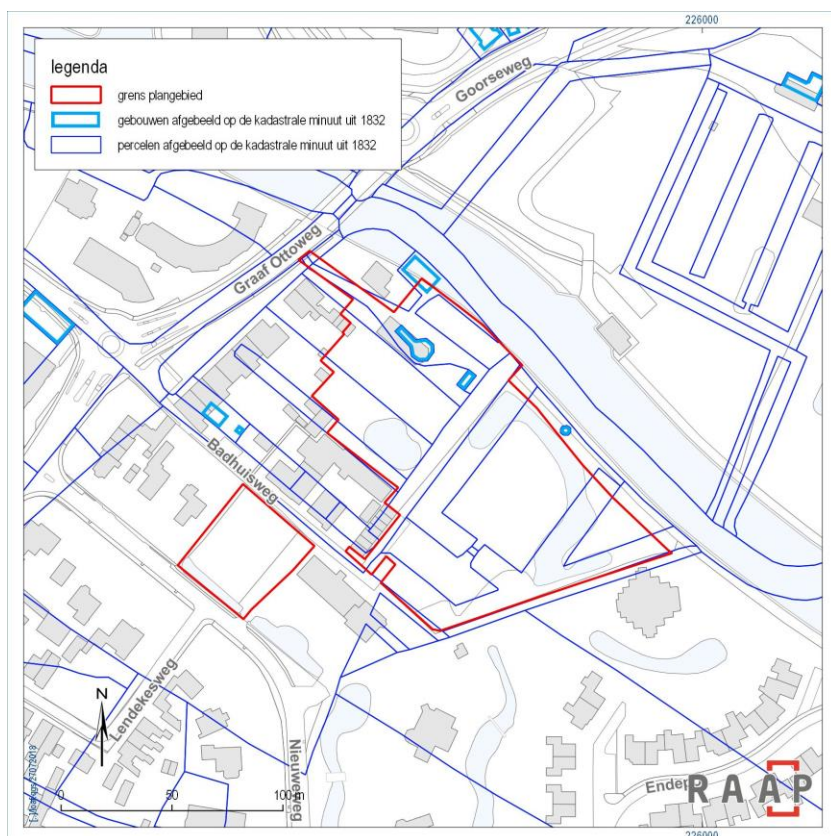
Figuur 12. De manuscriptkaart uit het begin van de 19e eeuw (Percelen, vijvers en sloten op het goed De Vroemisse bij Lochem).

Op de kaart van de Berkel van Rijkswaterstaat uit 1817 staat de tuin ingetekend als Franse tuin en vijver met de tekst 'Bleeke en tuin van Burg. De Raat' (figuur 13).

Figuur 13. Uitsnede van de kaart van de Berkel van Rijkswaterstaat uit 1817.

Op de kadastrale minuut uit 1832 (figuur 14) staat de omgrachting nog steeds aangegeven, met in het noordoosten de (thee)koepel. De locatie van de koepel valt echter net buiten het plangebied. Verder zijn er in het noorden van het plangebied nog een drietal gebouwen afgebeeld, waarvan één molen De Hoop / Molen Reudink uit 1825 betreft (www.molendatabase.org). Deze stellingmolen (windmolen) is in 1915 onttakeld, de onderzijde is behouden. De functie betrof een korenmolen / oliemolen / runmolen / pelmolen. Op de kadastrale kaart van 1881-1887 is de koepel van het kaartbeeld verdwenen (figuur 15). Ten noordoosten van de molen staat een vijver/brede sloot afgebeeld. De grachten lijken een breedte te hebben gehad van circa 12,5 meter. Aan de zuidzijde bevond zich de ingang middels een dam of brug over de gracht. Aan deze zijde was ook een omgracht voorterrein aanwezig, mogelijk een voorburcht (Scholte Lubberink & van Kempen 2004).

Figuur 14. Het plangebied afgebeeld op de Kadastrale Minuut uit 1832 (blauwe lijnen). In grijs de huidige topografie. Zie bijlage 2 voor interpretatie van de kadastrale minuut.

Figuur 15. De kadastrale minuut uit 1881-1887.

In de jaren na 1887 is de omgrachting enigszins gewijzigd-gedempt. Op de topografische kaart van 1966 zijn de grachten van het kaartbeeld verdwenen (figuur 16 en figuur 17). In de jaren daarna zijn ze middels begroeiing te herkennen. Gedurende de jaren is met name het noordelijk deel van het plangebied (het molenperceel) voor het grootste deel bebouwd geweest. In het meest westelijke deelgebiedje is op historisch kaartmateriaal geen bebouwing weergegeven.

Bouwhistorische waarden	Nummer	Aard	Omvang	Diepteligging
Rijksmonumenten	205	Villapark Berkeloord in westen en zuiden van het plangebied	-	-
Gemeentelijke monumenten	-	-	-	-
MIP-objecten	-	-	-	-
Overige bouwhistorische waarden	-	Huis Pillinck	-	-

Tabel 6. Samenvattend overzicht van de in het plangebied aanwezige bouwhistorische waarden.

a. Topografische kaart van 1850 (1:25.000)

b. Topografische kaart van 1884 (1:10.000)

c. Topografische kaart van 1891 (1:5000)

d. Topografische kaart van 1903 (1:5000)

e. Topografische kaart van 1924 (1:5000)

f. Topografische kaart van 1937 (1:5000)

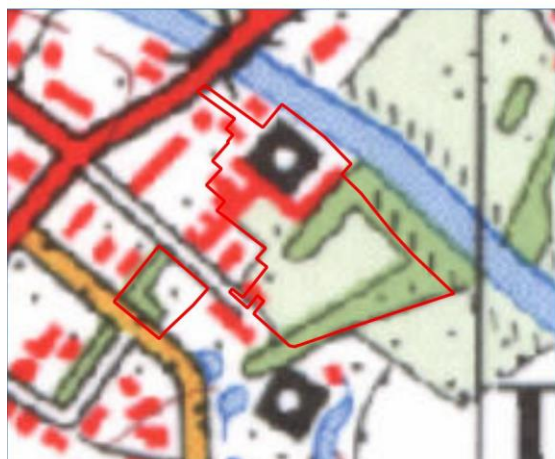
Figuur 16. Overzicht van historische kaarten.

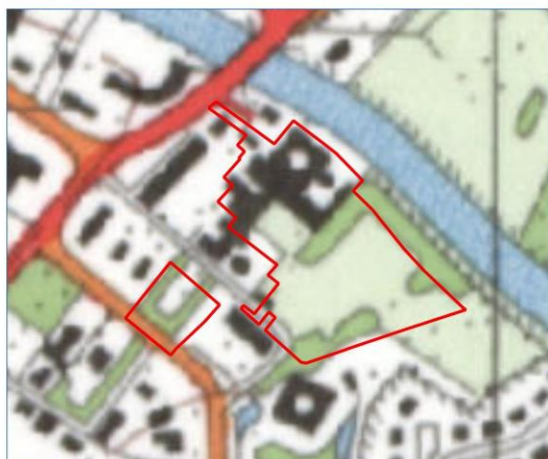
g. Topografische kaart van 1955 (1:5000)

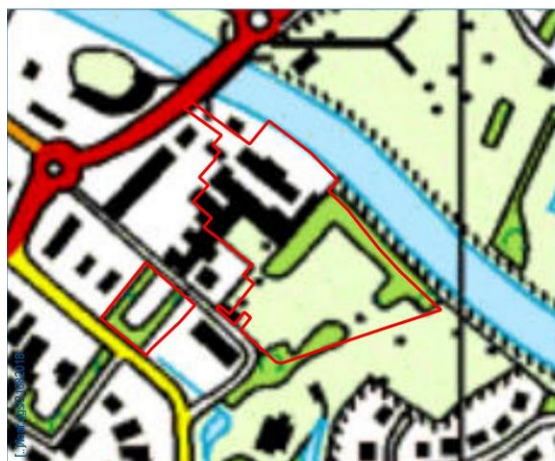
h. Topografische kaart van 1966 (1:5000)

i. Topografische kaart van 1977 (1:5000)

j. Topografische kaart van 1884 (1:5000)

k. Topografische kaart van 1997 (1:5000)

l. Topografische kaart van 2011 (1:5000)

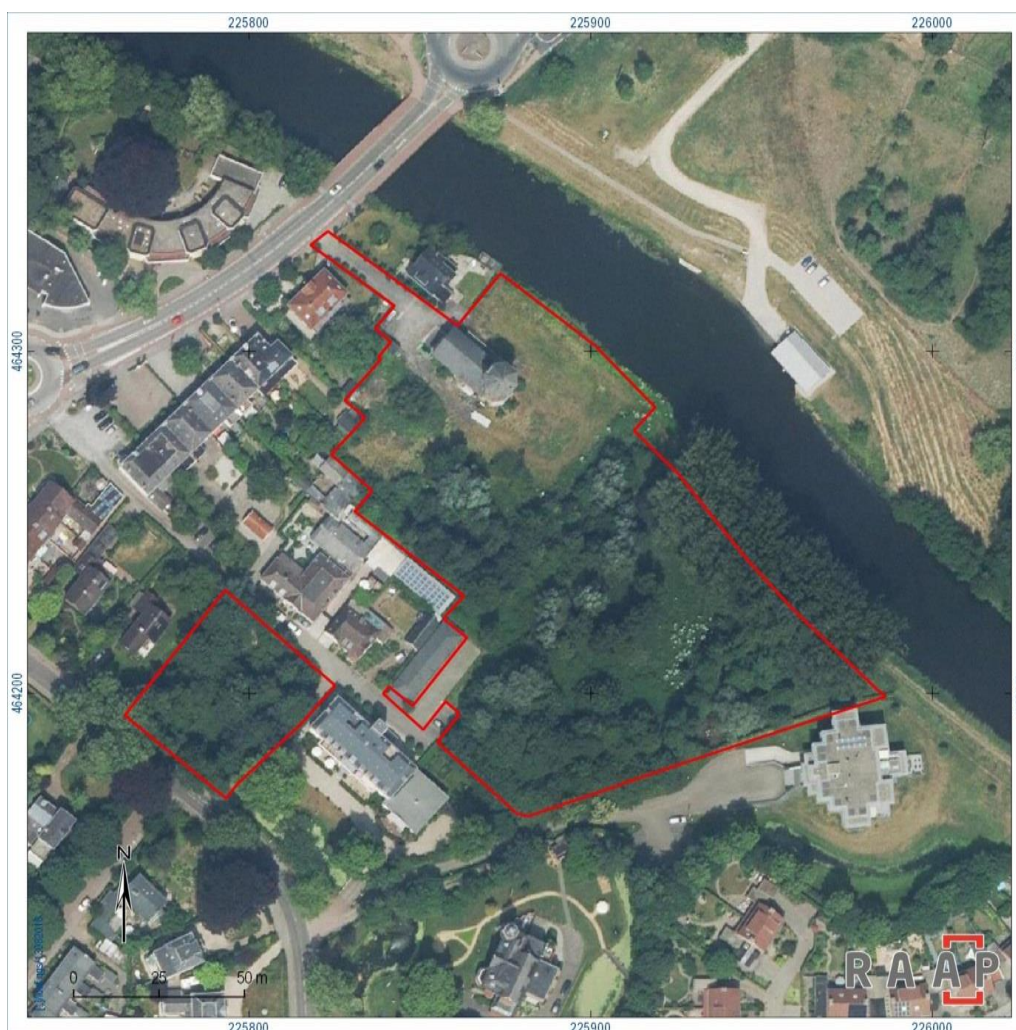
Figuur 17. Vervolg overzicht van historische kaarten.

2.5 Huidige situatie

Aan de hand van actuele gegevens van recente luchtfoto's, Google Street View, locatiebezoek en navraag bij de opdrachtgever zijn de onderstaande zaken over de huidige situatie te melden.

Huidig grondgebruik	Deels bebouwd en verhard. Grotendeels grasland en bos.
Hoogteligging maaiveld	Grotendeels tussen 11,5 en 12,6 m +NAP.
Grondwatertrap of -stand	-
Milieutechnische condities	Ten noordoosten van de oude molen zijn in het verleden ondergrondse tanks verwijderd en is een sanering uitgevoerd. In het centrum van het plangebied is een PAK-verontreiniging aanwezig.
Aanwezige constructies (funderingen, kelders e.d.)	Grachtenstelsel Huis Pillinck / mogelijke funderingen en/of kelders (voormalige) bebouwing.
Locatie en diepte van kabels/leidingen	In het noorden van het plangebied lopen kabels/leidingen richting de oude molen. In het westelijk deelgebied lopen diverse kabels/leidingen in het zuidoosten.

Tabel 7. Samenvattend overzicht van de huidige situatie van het plangebied.

Figuur 18. Het plangebied (rood omlijnd) geprojecteerd op een luchtfoto uit 2017.

2.6 Toekomstige situatie

Uit navraag bij de opdrachtgever is het volgende gebleken over de toekomstige situatie:

Aard	nieuwbouw
Omvang en diepte	nog niet bekend, maar dieper dan archeologisch niveau
Invloed op maaiveld en grondwater	nog niet bekend. Bomen en struiken worden grotendeels verwijderd. De gemeente heeft aangegeven dat de molen uit 1825 niet zal worden behouden (mondelinge mededeling R. Ramdhani).
Toekomstig gebruik	woningen
Toekomstige gebruiker	divers.

Tabel 8. Samenvatting van de toekomstige situatie.

2.7 Gespecificeerde archeologische verwachting

Op basis van de tijdens het bureauonderzoek verzamelde gegevens is een gespecificeerde archeologische verwachting opgesteld. Deze geeft inzicht in de aard en de ouderdom (inclusief omvang en uiterlijke kenmerken), (diepte)ligging, en gaafheid van eventueel aanwezige archeologische resten.

Aard en ouderdom

Het verspreidingspatroon van archeologische vindplaatsen is voor een groot deel gerelateerd aan de fysieke eisen die de mens stelde aan de leef- en woonomgeving. Het meest markant zijn de verschillen tussen jager-verzamelaars enerzijds en landbouwers anderzijds.

Jager-verzamelaars

In de steentijd (paleolithicum t/m neolithicum) leefden de mensen voornamelijk van de jacht, visvangst en het verzamelen van eetbare planten en vruchten. Deze zogenaamde jager-verzamelaars trokken door het landschap en verbleven alleen tijdelijk op een plek. Uit een ruimtelijke analyse blijkt dat hun kampementen in vrijwel alle gevallen waren gesitueerd op de overgang van nat naar droog. Nabij dergelijke gradiëntzones waren namelijk de meeste voedselbronnen voorhanden en was (drink)water bereikbaar.

Het oppervlak uit de steentijd is in latere perioden geërodeerd door afzettingen van de Berkel stroomgordel. Mogelijk is in het westelijk deelgebied nog dekzand aanwezig onder deze stroomgordelafzettingen, zoals beschreven in Scholte Lubberink 2000. In hoeverre het (dek)zand geërodeerd is en in hoeverre het gaat om gradiëntzones is onbekend. De verwachting voor resten uit de steentijd is laag.

Landbouwers

Met de introductie van de landbouw (vanaf het neolithicum) werd de mate waarin gronden geschikt waren om te beakkeren een steeds belangrijker factor in de locatiekeuze van de mensen. De eerste akkergronden werden aangelegd op de van nature vruchtbaarste gronden. Bovendien moesten de gronden goed ontwaterd zijn.

Het plangebied kenmerkt zich door stroomgordelafzettingen van de Berkel. Op de hogere en drogere delen van dit landschap kunnen archeologische resten worden verwacht (nederzettingen evenals grafvelden) vanaf de tijd van de eerste landbouwers (late prehistorie), echter is het ook goed mogelijk

dat deze resten in latere tijden zijn geërodeerd door dezelfde stroomgordel. Dergelijke vindplaatsen zijn over het algemeen enkele tot duizenden m² in omvang en kenmerken zich door een spreiding van vondstmateriaal en mogelijk eveneens een cultuurlaag.

Op basis van historisch kaartmateriaal blijkt dat het plangebied in de nieuwe tijd in gebruik is geweest: in het zuiden van het plangebied zijn resten van een omgracht terrein aanwezig, behorend tot Huis Pillinck. Het is echter niet zeker dat er ook daadwerkelijk een huis heeft gestaan. Hiervoor zijn op basis van historisch kaartmateriaal geen duidelijke aanwijzingen. Een (middeleeuws) gebouw is echter niet uit te sluiten. Het is ook mogelijk dat het terrein louter een recreatieve functie had; een tuin met (thee-)koepel met uitzicht op de Berkel. Een dergelijke omgrachte theekoepel te midden van een door grachten omgeven tuin is bekend van fabrikantenbuitenplaats het Barfde of Bevervoorde te Rectum bij Wierden (Woolderink, 1995) en buitenplaats De Eekte in Oldenzaal (Scholte Lubberink, 2002).

In het noorden van het plangebied staat nog een restant van een oude molen uit 1825. De huidige toren en aanbouw is later aangebouwd. Het noorden van het plangebied is door de jaren heen vrijwel geheel bebouwd geweest.

(Diepte)ligging

Het plangebied kenmerkt zich door een gestapeld landschap waarin meerdere archeologische niveaus kunnen voorkomen. Op basis van het onderzoek van Scholte Lubberink is op het terrein ten oosten van het plangebied tot 75 cm opgebracht materiaal aanwezig met daaronder overstromingsafzettingen van de Berkel en daaronder een veenpakket in de voormalige geul van de Berkel.

Het westelijke deelgebied bestaat volgens Scholte Lubberink uit opgebracht materiaal (tot 120 cm dik) om het oorspronkelijk lage en drassige terrein op te hogen aan het eind van de 19^e eeuw. Daaronder bevindt zich rivierklei die in een aantal boringen rust op dekzand (boringen 12 en 14).

In het zuidoosten van het plangebied is opgebracht zand aanwezig (vermoedelijk opvulling van de gracht) op natuurlijke rivierklei op veen. Langs de zuidoosthoek grens van het plangebied is een massieve puinlaag aanwezig (mogelijk stenen constructie)

De gracht in het zuidoosten van het plangebied ligt in de oude Berkelgeul. De gracht bestaat uit een afwisseling van veen- en kleilagen. Het onderscheid tussen geul en gracht is niet duidelijk te onderscheiden. Tussen 185 en 200 cm –Mv is een sterk humeuze zandlaag aangetroffen, mogelijk de bodem van de gracht, met daaronder een veenpakket van 60 cm dik die op geulsedimenten ligt. De vaste zandondergrond ligt op 485 cm –Mv.

Fysieke kwaliteit

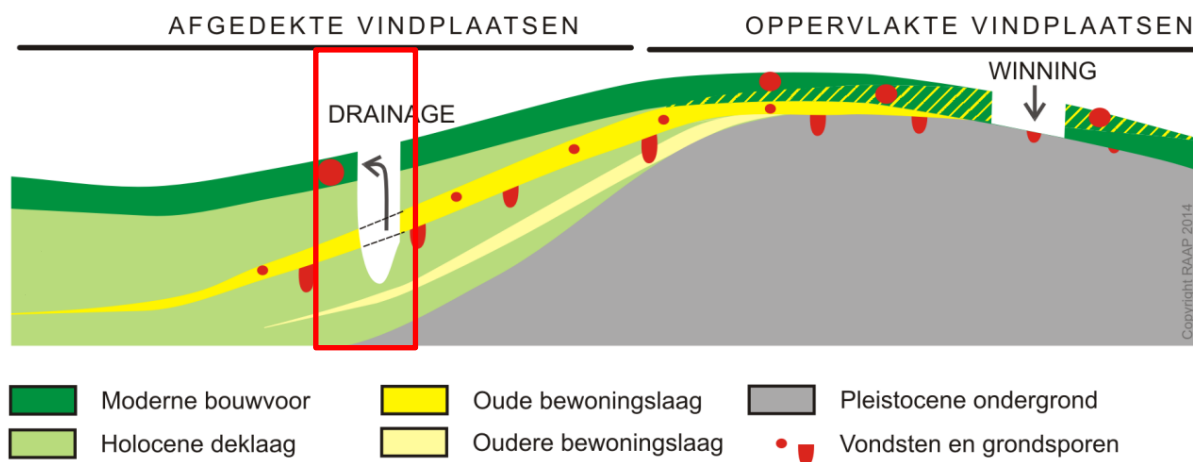
Het terrein is deels opgehoogd. De voormalige grachten zijn deels opgevuld. Indien nog dekzand aanwezig is, is dit afgedekt door afzettingen van de Berkel. De mate van erosie is niet bekend, alhoewel de voormalige Berkelgeul(-en) de pleistocene ondergrond heeft geërodeerd. Voor zover bekend ligt het voormalige grachtenstelsel in de voormalige Berkelgeul. Gezien de afdekkende pakketten is naar verwachting sprake van een goede conservering van archeologische resten. Van historisch topografisch kaartmateriaal is af te leiden dat het noorden van het plangebied grotendeels bebouwd is geweest. In combinatie met de waterpartij ten noordoosten van de molen, afgebeeld op de kadastrale minuut van 1832 en 1881/1887 is het noorden van het plangebied naar verwachting grotendeels verstoord. Oude funderingen kunnen nog aanwezig zijn.

Overzicht

De archeologische verwachting en de verschillende deelaspecten daarvan, zoals hiervoor beschreven, zijn samengevat in tabel 9. Daarnaast zijn de prospectiekenmerken met betrekking tot de verwachte archeologische resten in figuur 19 schematisch verbeeld.

Archeologische periode	Complex type	Omvang	Kenmerken	Diepteligging	Gaafheid
paleolithicum t/m neolithicum	(jacht-) kampementen	hooguit enkele honderden vierkante meters	vondsten (voornamelijk vuursteen) en mogelijk vondstlagen. In mindere mate grondsporen.	onder afzettingen van de stroomgordel van Berkel in westelijk deelgebied (indien daadwerkelijk niet geerodeerd dekzand aanwezig is)	Onbekend, mogelijk geheel geerodeerd
laat neolithicum t/m middeleeuwen	nederzetting	honderden tot duizenden vierkante meters	cultuurlaag, vondsten, grondsporen	vanaf maaiveld, in (oever-)afzettingen van de Berkel stroomgordel (mogelijk meerdere niveaus)	Onbekend
Late middeleeuwe - nieuwe tijd	Huis Pillinck en omgrachting	Totaal terrein circa 8500 m ²	gracht(-vulling), vondstmateriaal, grondsporen, funderingen	vanaf maaiveld	-Huis Pillinck: onbekend; -gracht: goed, indien niet vergraven in latere periode

Tabel 9. Samenvatting van de gespecificeerde archeologische verwachting voor het plangebied.

Figuur 19. Diagram voor archeologische vondst- en spoorcomplexen. Rode kader: aanduiding van de situatie in het plangebied.

3 Veldonderzoek

3.1 Methode

Het inventariserend veldonderzoek (IVO) bestond uit een verkennend booronderzoek. De gevolgde onderzoeksmethode voor het veldwerk is bepaald op basis van de resultaten van onderhavig bureauonderzoek. Het veldonderzoek is uitgevoerd op 31 juli 2018.

Het verkennend veldonderzoek had tot doel het verkrijgen van inzicht in de bodemgesteldheid, de mate van bodemverstoring en de diepteligging van het verwachte archeologische niveau in het plangebied. Daarmee wordt de gespecificeerde archeologische verwachting getoetst en waar nodig aangepast en kunnen uitspraken worden gedaan over de gaafheid van archeologisch relevante niveaus.

In het plangebied zijn elf boringen verricht die vanwege de huidige terreininrichting, kabels en leidingen zo verspreid mogelijk over het terrein zijn geplaatst (figuur 20 en bijlage 3). Er is geboord tot maximaal 300 cm -mv met een Edelmanboor (7 cm). De boringen zijn tijdens het veldwerk lithologisch conform NEN 5104 (Nederlands Normalisatie-instituut, 1989) digitaal beschreven in het boorbeschrijvingssysteem van RAAP (Deborah2; bijlage 5) en met behulp van een GPS ingemeten. Van alle boringen is de hoogte bepaald met behulp van het AHN.

Hoewel het onderzoek een verkennend onderzoek betreft, is het opgeboorde materiaal in het veld door middel van verboddeling en versnijding tevens gecontroleerd op de aanwezigheid van archeologische indicatoren (zoals houtskool, vuursteen, aardewerk, metaal, bot, verbrande leem en fosfaatvlekken).

3.2 Resultaten

3.2.1 Veldwaarnemingen

Een groot deel van het plangebied is begroeid met bomen en (hoge) struiken. In het zuidoosten zijn inderdaad nog laagtes waarneembaar die deels behoren tot het oude grachtsysteem van huis/kasteel Pillinck en/of bij de watergangen die verbonden waren met de Berkel zoals te zien is op topografisch kaartmateriaal (figuur 16).

3.2.2 Geologie en bodem

In het westelijk deelgebied (boringen 10 en 11) bestaat de bodem uit een verstoord pakket op beekafzettingen. De beek-/geulafzettingen bestaan uit sterk siltige licht humeuze klei met ijzervlekken. Vanaf 95 cm -Mv zijn zandlagen aanwezig (boring 11). In boring 10 is onder een verstoord pakket witgrijs zand aanwezig. Het is in de boring niet goed te zien of dit zand dekzand betreft of beek-/geulafzettingen. Indien het dekzand zou betreffen is uit de afwezigheid van bodemvorming en de lichte kleur van het zand te concluderen dat het een afgetopte C-horizont betreft.

De voormalige gracht van huis Pillinck is aangeboord in boringen 1 (mogelijk) en 2. In het overige deel van het oosten van het plangebied zijn de grachten nog deels te herkennen in het reliëf aan het maaiveld. De gracht is opgevuld met humeuze, sterk siltige klei (boring 2). Alleen in de top is een enkele houtskoolspikkel en een enkel puntje aangetroffen. Op 90 cm -Mv is een 35 cm dikke sterk humeuze, viezige laag aanwezig. Mogelijk betreft dit de basis van de gracht. Waarschijnlijk behoort het onderliggende 25 cm dikke kleipakket bij de natuurlijke verlanding van de onderliggende Berkelgeul.

Onder dit kleipakket is vanaf 1,5 tot zeker 3,0 m – mv veen aanwezig. In boring 1 is een opgebracht/verstoord pakket aanwezig tot 130 cm –Mv. Daaronder is een 35 cm dik pakket sterk siltig zand aanwezig mogelijk behorend tot de grachtvulling. Vanaf 165 cm –Mv is zeer fijn zand aanwezig. Het is niet te zeggen of dit zand behoort tot het dekzand of de beek-/geulafzettingen.

In boringen 3 en 5 is het veenpakket aangeboord op respectievelijk 170 en 195 cm –Mv. Waarschijnlijk is in boring 5 vanaf 120 cm –Mv natuurlijke bodemopbouw aanwezig. Het bovenliggende pakket is verstoord. Of deze verstoring deels te wijten is aan voormalige bebouwing/terreingebruik van huis Pillinck of in latere tijden is ontstaan is middels de boringen niet aan te tonen.

Boring 4 heeft een afwijkend profiel. Op deze locatie is onder een opgebracht pakket van 45 cm zeer stevige sterk siltige klei aangeboord met een enkele houtskoolspikkel. De bovenste 20 cm is humeus. Het pakket is geïnterpreteerd als een oeverpakket van de Berkel. Het pakket gaat op 75 cm –Mv abrupt over in lichtgrijs matig fijn zand, geïnterpreteerd als beddingafzettingen.

In het noorden van het plangebied (molenperceel; boringen 6 t/m 9) bevat de ondergrond veel puin en is dermate sterk uitgedroogd (grond valt uit boor) dat de boringen vroegtijdig zijn gestaakt; op respectievelijk 30 cm –Mv (boringen 7 t/m 9) en 75 cm –Mv (boring 6). Uit boring 6 is nog op te maken dat tot 60 cm –Mv een opgebracht zandpakket aanwezig is met daaronder een zandig pakket met veel puin. Vermoedelijk heeft het puin te maken met voormalige bebouwing (figuur 16 en figuur 17).

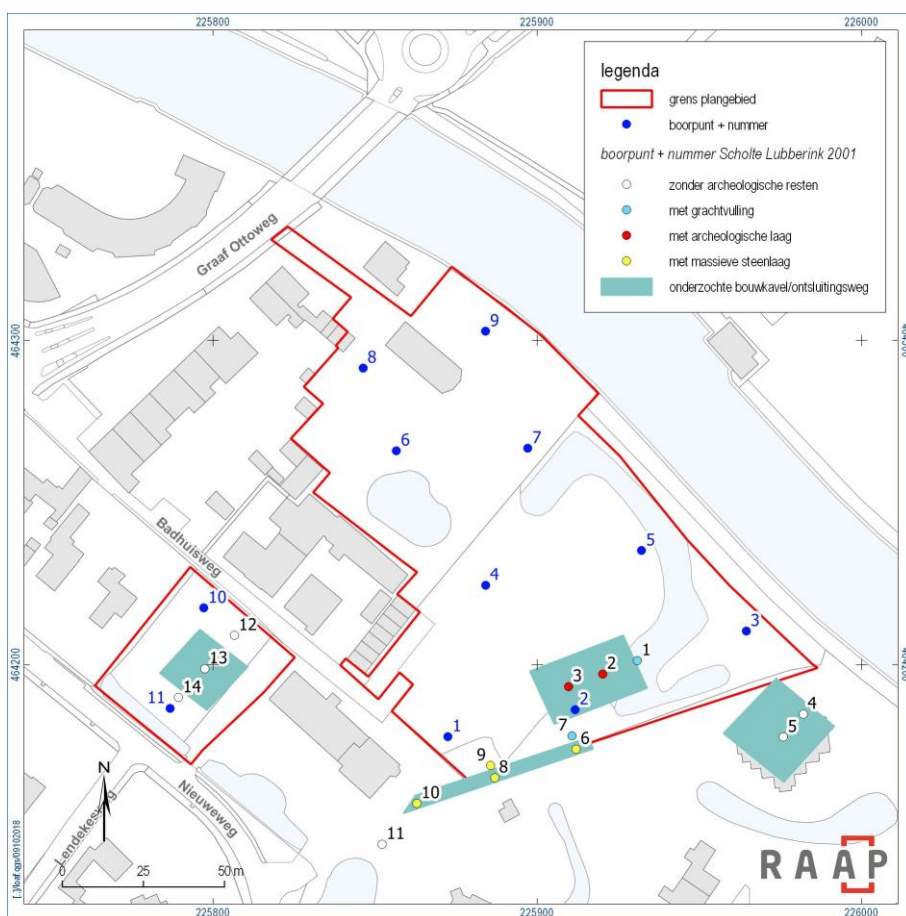

Figuur 20. Boorpuntenkaart geprojecteerd op het AHN2.

3.2.3 Archeologische indicatoren

Er zijn geen aanwijzingen voor de aanwezigheid van voormalige bebouwing. De archeologische indicatoren bestaan uit puinfragmenten, git en glas en zijn aangetroffen in de opgebracht dan wel verstoorde grond. De archeologische waarde hiervan is laag. Het materiaal is niet verzameld. De aangetroffen puinfragmenten in het noorden van het plangebied kunnen heel goed horen bij de voormalige bebouwing die veelvuldig in dit deel van het plangebied heeft gestaan (figuur 16 en figuur 17). De houtskoolspikkels in de kleiige afzettingen (oeverafzettingen?) en de humeuze bovenlaag kunnen een weerslag zijn van antropogene activiteit. Een datering is niet bekend.

Zowel uit historisch kaartmateriaal, voorgaand onderzoek (figuur 21, bijlage 2 en bijlage 3) als de boorresultaten blijkt dat binnen het oostelijk deel van het plangebied grachten aanwezig zijn geweest, behorend bij huis Pillinck.

Figuur 21. Boorpuntenkaart met informatie uit vooronderzoek (Scholte Lubberink 2001).

4 Conclusies en advies

4.1 Conclusie

Op grond van de onderzoeksresultaten en onder verwijzing naar de doelstellingen, kunnen de volgende uitspraken worden gedaan:

In het noorden van het plangebied (molenperceel) was het niet mogelijk de boringen tot diepte te zetten, vanwege de grote hoeveelheid puin en zeer droge grond. Dit deel van het plangebied is op basis van historisch kaartmateriaal vrijwel geheel bebouwd geweest door de jaren heen. Alleen ten noordoosten van de molen heeft geen bebouwing gestaan, echter staat op de kadastrale minuut uit 1832 en 1881-1887 een vijver/brede sloot afgebeeld. De aanwezigheid van archeologische resten in dit deel van het plangebied zijn niet geheel uit te sluiten (ze kunnen immers nog aanwezig zijn onder voormalige bebouwing), echter wordt de kans hierop laag ingeschat.

In het westelijke deelgebied is een verstoord pakket aanwezig op beekafzettingen, dan wel een afgetopt dekzandpakket. De verwachting voor aanwezigheid van archeologische resten in dit deelgebied is laag.

Het zuidoosten van het plangebied (voormalig terrein Huis Pillinck) behoudt ook na het verkennend booronderzoek zijn hoge archeologische waarde. Het booronderzoek heeft uitgewezen dat er nog resten van het grachtenstelsel aanwezig zijn. Aanwijzingen voor voormalige bebouwing zijn niet aangetroffen, maar dit is middels een verkennend booronderzoek ook niet (eenduidig) aan te tonen. Huis Pillinck (indien er ooit een huis heeft gestaan) is reeds voor 1627 van het kaartbeeld verdwenen en heeft vermoedelijk een middeleeuwse oorsprong. Het huis wordt namelijk al genoemd in een akte uit 1347 en 1378. De locatie van het middeleeuwse huis is echter onbekend.

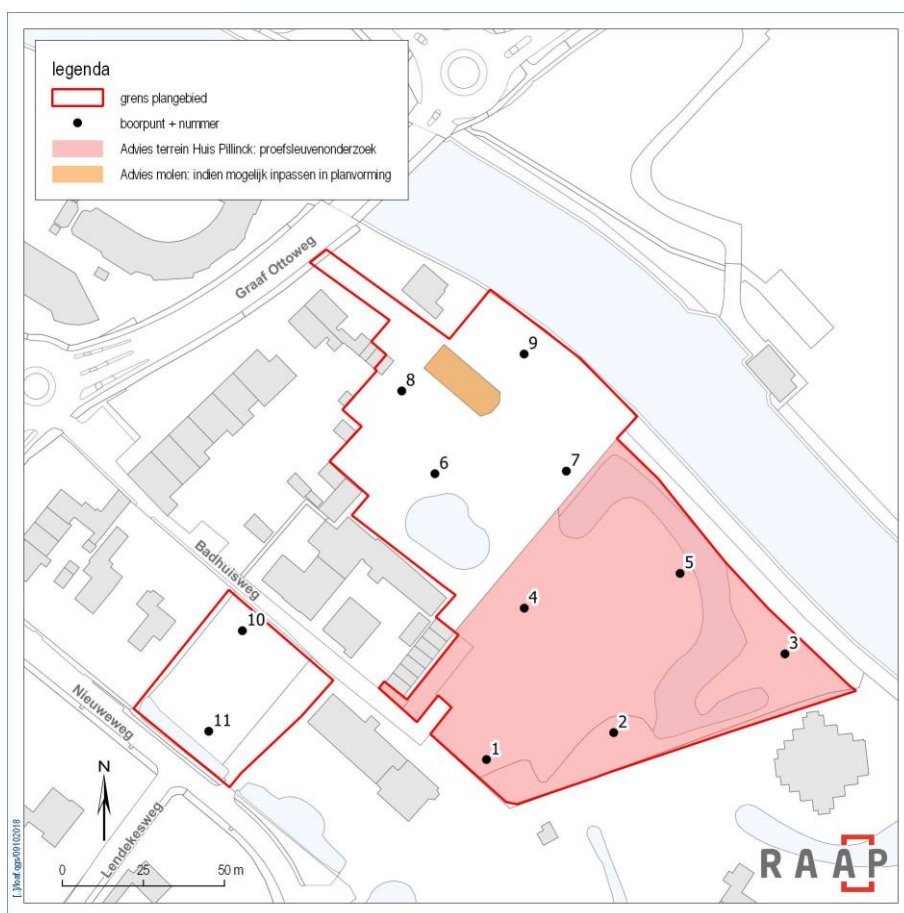
4.2 Advies

Op basis van de resultaten van het onderzoek blijkt dat in het zuiden van het plangebied (terrein huis Pillinck) naar verwachting archeologische resten bedreigd worden door de voorgenomen bodemingrepen. Daarom wordt geadviseerd om de plannen in dit deel van het plangebied zodanig aan te passen dat verstoring wordt voorkomen (figuur 22). Indien planaanpassing niet mogelijk is, wordt aanbevolen in het kader van de bestaande planvorming de onderstaande vervolgstap uit het proces van de Archeologische Monumentenzorg (AMZ) te nemen. Om de gespecificeerde verwachting te toetsen wordt vervolgonderzoek geadviseerd in de vorm van een karterende fase van een inventariserend veldonderzoek. Gezien de prospectiekenmerken is een onderzoek met behulp van zoeksleuven de geëigende methode voor vervolgonderzoek (zie ook www.archeologieinnederland.nl/prospectie-op-maat). Door middel van proefsleuven kan meer informatie worden verkregen over de omgrachting, de al dan niet aanwezigheid van een huis en de functie van het terrein.

Met betrekking tot het noordelijk deel van het plangebied (molenperceel) wordt geadviseerd de molen, indien mogelijk, in te passen in de planvorming vanwege de cultuurhistorische waarde en indien gewenst om te (laten) bouwen tot woonhuis of in een woonhuis te integreren (het gaat hierbij om het oude restant van de molen, niet per definitie de aanbouw). Van inpassing / integratie zijn vele voorbeelden te noemen. Het molengebouw is meer dan een eeuw herkenbaar geweest in het

landschap. Het gebouw geeft het gebied daarmee een historische identiteit en verhoogt de belevingswaarde.

Het overige deel van het noorden van het plangebied is hoogstwaarschijnlijk voor een grootste deel verstoord; hiervoor wordt geen vervolgonderzoek geadviseerd. Ook voor het westelijk deelgebied (boringen 10 en 11) wordt geen vervolgonderzoek geadviseerd. Indien bij de uitvoering van de werkzaamheden onverwacht archeologische resten worden aangetroffen, dan is conform artikel 5.10 van de Erfgoedwet aanmelding van de desbetreffende vondsten bij de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap c.q. de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed verplicht (vondstmelding via ARCHIS).

Figuur 22. Advieskaart.

4.3 Tot slot

Dit rapport geeft (selectie)adviezen. Het is aan de bevoegde overheid, de gemeente Lochem, deze al dan niet over te nemen in de vorm van een (selectie)besluit.

Literatuur

- Esterik, M. van, 2015. Verkennd bodemonderzoek Graaf Ottoweg 32 Lochem. Projectnummer 2014.398. Van der Poel Milieu Advies B.V.
- Heuvel, H.W. van, 1903 (herdruk 1966). Geschiedenis van het Land van Berkel en Schipbeek. Arnhemse herdrukken no. 4. Gysbers & Van Loon, Arnhem
- Hoven, E. 2016. Archeologische begeleiding (AB), protocol opgraven Lochem, Grote Markt. Synthesrapport S160017-b.
- Mertens, E & N.M. Prangma, 2013. De begraafplaats van de St. Gudulakerk te Lochem. Een archeologische begeleiding ter hoogte van de Bierstraat/Kleine Markt. ADC-rapport 3290.
- Moerman, S., 2017. Archeologisch bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek, verkennende fase Prins Bernhardweg, Lochem, gemeente Lochem. IDDS Archeologie rapport 2003. Noordwijk.
- Nederlands Normalisatie-instituut, 1989. Nederlandse Norm NEN 5104, Classificatie van onverharde grondmonsters. Nederlands Normalisatie-instituut, Delft.
- Poel, P. van der, 2015. Aanvullend bodemonderzoek Graaf Ottoweg 32 te Lochem. Projectnummer 2014ao.398. Van der Poel Milieu Advies B.V.
- Reincke, A.J.A., 2000. Spaar het bodemarchief. Scholtampt van Lochem 50(2): 9-14.
- Reincke, A.J.A., zonder jaar. Historisch deelonderzoek Lochem-oost. Onuitgegeven studie.
- Scholte Lubberink, H.B.G. & P.A.M.M. van Kempen, 2004. Archeologisch kastelenproject WCL-De Graafschap: provincie Gelderland. RAAP-rapport 962. RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V., Amsterdam.
- Scholte Lubberink, H.B.G., 2000. Nieuwe weg te Lochem, gemeente Lochem: een Aanvullende Archeologische Inventarisatie (AAI-1) op drie bouwkavels en een ontsluitingsweg. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Amsterdam.
- Scholte Lubberink, H.B.G., 2002. Bedrijvenpark te Eekte, gemeente Oldenzaal: een inventariserend archeologisch onderzoek. RAAP-notitie 209. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Amsterdam.
- SIKB, 2016. Beoordelingsrichtlijn Archeologie. BRL SIKB 4000. SIKB, Gouda.
- Tol, A.J., J.W.H.P. Verhagen, M. Verbruggen, 2012. Leidraad inventariserend veldonderzoek: deel: karterend booronderzoek, versie 2.0. SIKB, Gouda.
- Versfelt, H.J., 2003. De Hottinger-atlas van Noord- en Oost-Nederland 1773-1794. Heveskes, Groningen.
- Weerts, H., J. Schokker, K. Rijdsijk & C. Laban, 2006. Geologische overzichtskaart van Nederland. TNO Bouw en Ondergrond, Utrecht.
- Woolderink, H.A.M., 1995. Het Bevervoorde te Rectum. Jaarboek Twente 1995: 79-86.

Overzicht van figuren, tabellen en bijlagen

Figuren:

Figuur 1. Aanduiding plangebied (rood omlijnd). Inzet: ligging in Nederland (ster).	5
Figuur 2. Het plangebied (rood omlijnd) geprojecteerd op de gemeentelijke archeologische beleidskaart.	6
Figuur 3. Het plangebied (rood omlijnd) op de geomorfologische kaart van Nederland (1:50.000).	10
Figuur 4. Het plangebied (rood omlijnd) op de paleogeografische ouderdomskaart (Cohen 2012).	10
Figuur 5. Het plangebied (rood omlijnd) op de bodemkaart van Nederland (1:50.000).	11
Figuur 6. Het plangebied geprojecteerd op het AHN2.	11
Figuur 7. Het plangebied met ARCHIS-zaakidentificatienummers.	15
Figuur 8. Globale ligging van het plangebied (rood omlijnd) op de kaart van 'de Berkel tussen Borculo en Lochem' uit 1627.	16
Figuur 9. Globale ligging van het plangebied (rood omlijnd) op de kaart van de Berkel tussen de Sweeper gemeente en Lochem uit 1642.	16
Figuur 10. Globale ligging van het plangebied (rood omlijnd) op de kaart van 'de Vesting Lochem en omgeving' uit circa 1660.	17
Figuur 11. Globale ligging van het plangebied (rood omlijnd) op de Hottingerkaart uit 1783.	17
Figuur 12. De manuscriptkaart uit het begin van de 19 ^e eeuw (Percelen, vijvers en sloten op het goed De Vroemisse bij Lochem).	18
Figuur 13. Uitsnede van de kaart van de Berkel van Rijkswaterstaat uit 1817.	19
Figuur 14. Het plangebied afgebeeld op de Kadastrale Minuut uit 1832 (blauwe lijnen). In grijs de huidige topografie. Zie bijlage 2 voor interpretatie van de kadastrale minuut.	20
Figuur 15. De kadastrale minuut uit 1881-1887.	20
Figuur 16. Overzicht van historische kaarten.	22
Figuur 17. Vervolg overzicht van historische kaarten.	23
Figuur 18. Het plangebied (rood omlijnd) geprojecteerd op een luchtfoto uit 2017.	24
Figuur 19. Diagram voor archeologische vondst- en spoorcomplexen. Rode kader: aanduiding van de situatie in het plangebied.	27
Figuur 20. Boorpuntenkaart geprojecteerd op het AHN2.	29
Figuur 21. Boorpuntenkaart met informatie uit vooronderzoek (Scholte Lubberink 2001).	30
Figuur 22. Advieskaart.	32

Tabellen:

Tabel 1. Administratieve gegevens.	7
Tabel 2. Samenvattend overzicht van de geologische, geomorfologische en bodemkundige kenmerken van het plangebied en de directe omgeving.	9
Tabel 3. Samenvattend overzicht van het geldende archeologiebeleid en achterliggende verwachtingskaart.	12
Tabel 4. Overzicht van de bekende archeologische monumenten en archeologische vondstlocaties(niet-onderzoeksgelateerd) in en rond 250 m van het plangebied.	13
Tabel 5. Overzicht van eerder archeologisch onderzoek inclusief archeologische vondstlocaties (onderzoeksgelateerd) in en rond 500 m van het plangebied.	14
Tabel 6. Samenvattend overzicht van de in het plangebied aanwezige bouwhistorische waarden.	21
Tabel 7. Samenvattend overzicht van de huidige situatie van het plangebied.	24

Tabel 8. Samenvatting van de toekomstige situatie.	25
Tabel 9. Samenvatting van de gespecificeerde archeologische verwachting voor het plangebied.	27

Bijlagen:

- Bijlage 1. Tijdschaal
- Bijlage 2. Huis Pillinck (Scholte Lubberink & van Kempen, 2004)
- Bijlage 3. Resultaten vooronderzoek (Scholte Lubberink 2001)
- Bijlage 4. Impressie van het plangebied en omgeving
- Bijlage 5. Boorbeschrijving inclusief lithologisch profiel

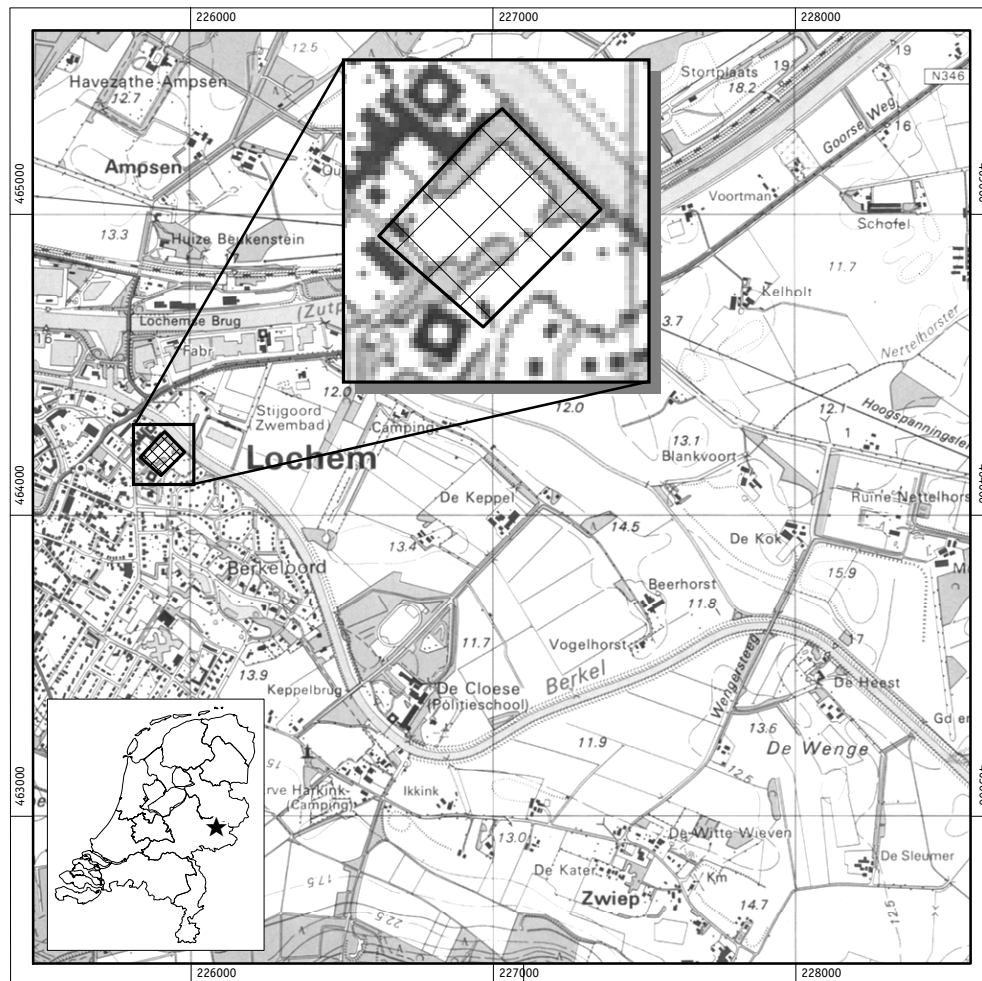
Bijlage 1. Tijdschaal

Archeologische perioden				
Tijdperk				Datering
Recente tijd				1945
Nieuwe tijd		C		1850
		B		1650
		A		1500
Middeleeuwen		Laat B		1250
		Laat A		1050
		Vroeg	D: Ottoonse tijd	900
			C: Karolingische tijd	725
			B: Merovingische tijd	525
			A: Volksverhuizingstijd	450
Romeinse tijd		Laat		270
		Midden		70 na Chr.
		Vroeg		15 voor Chr.
Prehistorie	IJzertijd		Laat	250
			Midden	500
			Vroeg	800
	Bronstijd		Laat	1100
			Midden	1800
			Vroeg	2000
	Neolithicum (Nieuwe Steentijd)		Laat	2850
			Midden	4200
			Vroeg	4900/5300
	Mesolithicum (Midden Steentijd)		Laat	6450
			Midden	8640
			Vroeg	9700
	Paleolithicum (Oude Steentijd)		Laat	12.500
			Jong B	16.000
			Jong A	35.000
			Midden	250.000
			Oud	

tabel1_standaard_Archeologisch_RAAP_2014

Bijlage 2. Huis Pillinck (Scholte Lubberink & van Kempen, 2004)

Figuur 73. Huis Pillinck (nr. 131) - Ligging van het onderzoeksgebied (gearceerd); inzet: ligging in Nederland (ster).

19 Huis Pillinck (nr. 131; gemeente Lochem)

Huidige toestand

Het terrein van het voormalige huis Pillinck ligt momenteel braak; het ligt ten noordoosten van de Badhuisstraat in de gemeente Lochem (kaartblad 34A, centrumcoördinaat 225.925/464.225; figuur 73). Het voormalige grachtenstelsel is nog in het terrein te herkennen in de vorm van drassige, langgerekte depressies.

Bronnen

Landschappelijke gegevens:

- De Bodemkaart van Nederland, schaal 1:50.000 (Ebbers & Hamming, 1979).
- De Geologische Kaart van Nederland, schaal 1:50.000 (Van den Berg e.a., 2000).
- De Geomorfologische kaart van Nederland, schaal 1:50.000 (Kleinsman & Ten Cate, 1979).
- Gegevens uit het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN) beschikbaar gesteld door de provincie Gelderland.

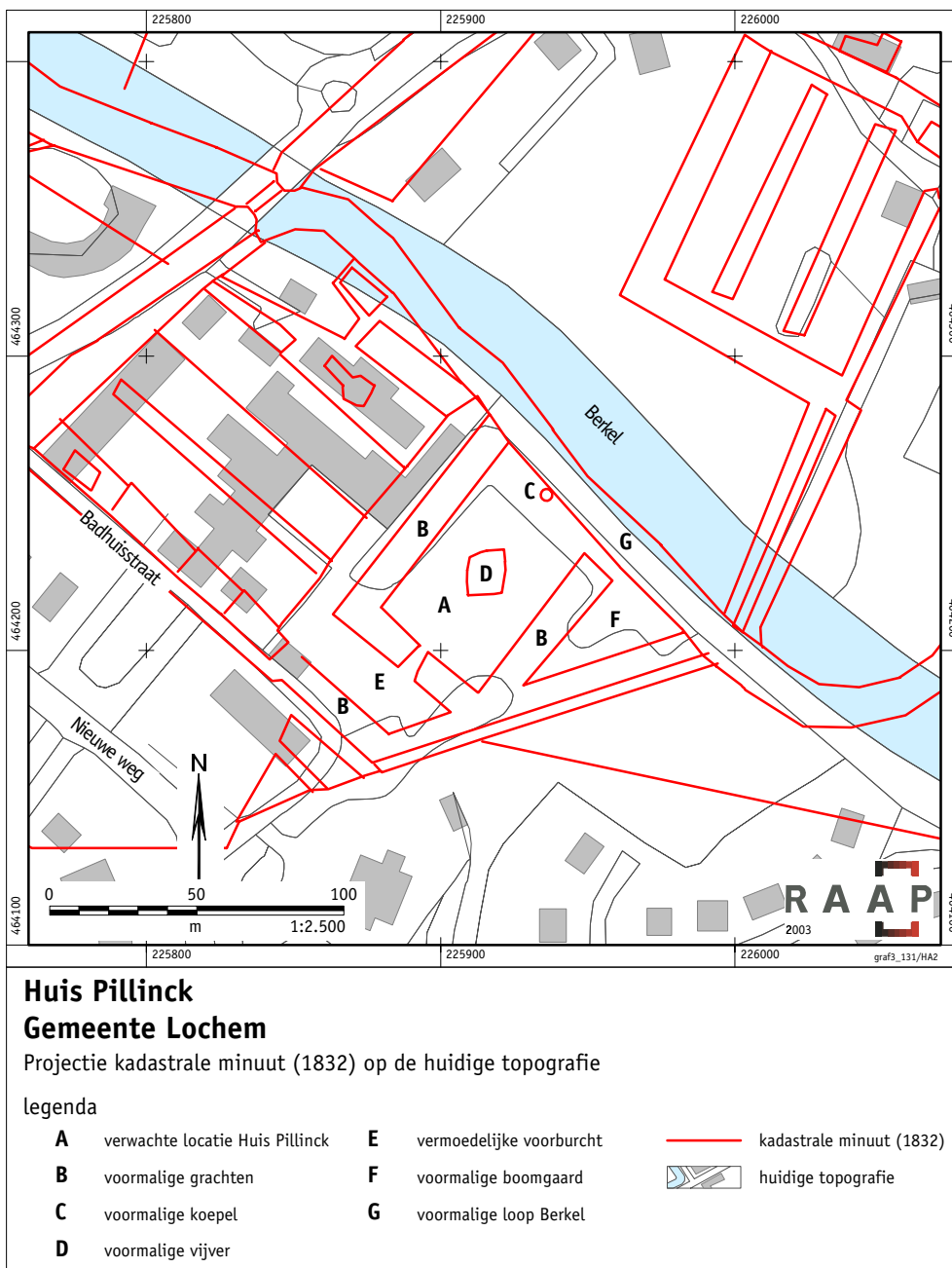
Historische en topografische kaarten:

- De Topografische kaart van de linie van de IJssel vanaf Arnhem tot de Zuiderzee, van het land tussen Arnhem en Nijmegen en van Wedde en Westwoldingerland, opgenomen en getekend door Kapt. ing. Hottinger e.a., 1773-1794 (schaal 1:14.400; ARA, inv.code: 4.osk; Versfelt, 2003).
- De kadastrale minuut uit 1832: Gemeente Langen Sectie B genaamd de Enk Eerste Blad van no. 1 tot no. 177, schaal 1:2.500.
- Tekening van de *'blijkers woning en het blijx perseel'*, 1834 (Reincke, 2000).
- De Topografische en Militaire topografische kaart van het Koninkrijk der Nederlanden (1830-1855), schaal 1:50.000 (Wolters-Noordhoff Atlas-producties, 1990).
- De Chromotopografische kaart des Rijks, schaal 1:25.000, blad no. 435 Lochem (gedeeltelijk herzien in 1900; ROBAS Producties, 1989).

Archeologische gegevens:

- Het Centraal Archeologisch Archief (CAA), het Centraal Monumenten Archief (CMA) en het ARCHEologisch Informatiesysteem (ARCHIS) bij de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB) te Amersfoort.
- Literatuur met betrekking tot (de omgeving) van huis Pillinck (o.a. Vervloet, 1983; zie literatuurlijst).

Figuur 74. Huis Pillinck
(nr. 131) - Projectie
van de kadastrale
minuut (1832) op de
huidige topografie.

Landschap en bodem

Geologisch gezien ligt het terrein van het voormalige huis Pillinck op fluvioperiglaciale afzettingen behorende tot de Formatie van Twente (Van den Berg e.a., 2000). Deze afzettingen zijn afgedekt door beekafzettingen dunner dan 1,0 m -Mv, behorende tot de Formatie van Singraven. In geomorfologisch opzicht ligt het onderzoeksgebied in de bodem van het dal van de rivier de Berkel (Kleinsman & Ten Cate, 1979). De bodem van het dal van de Berkel bij Lochem bestaat in bodemkundig opzicht grotendeels uit kalkloze poldervaaggronden (Ebbers & Hamming, 1979: code Rn62C, grondwatertrap III).

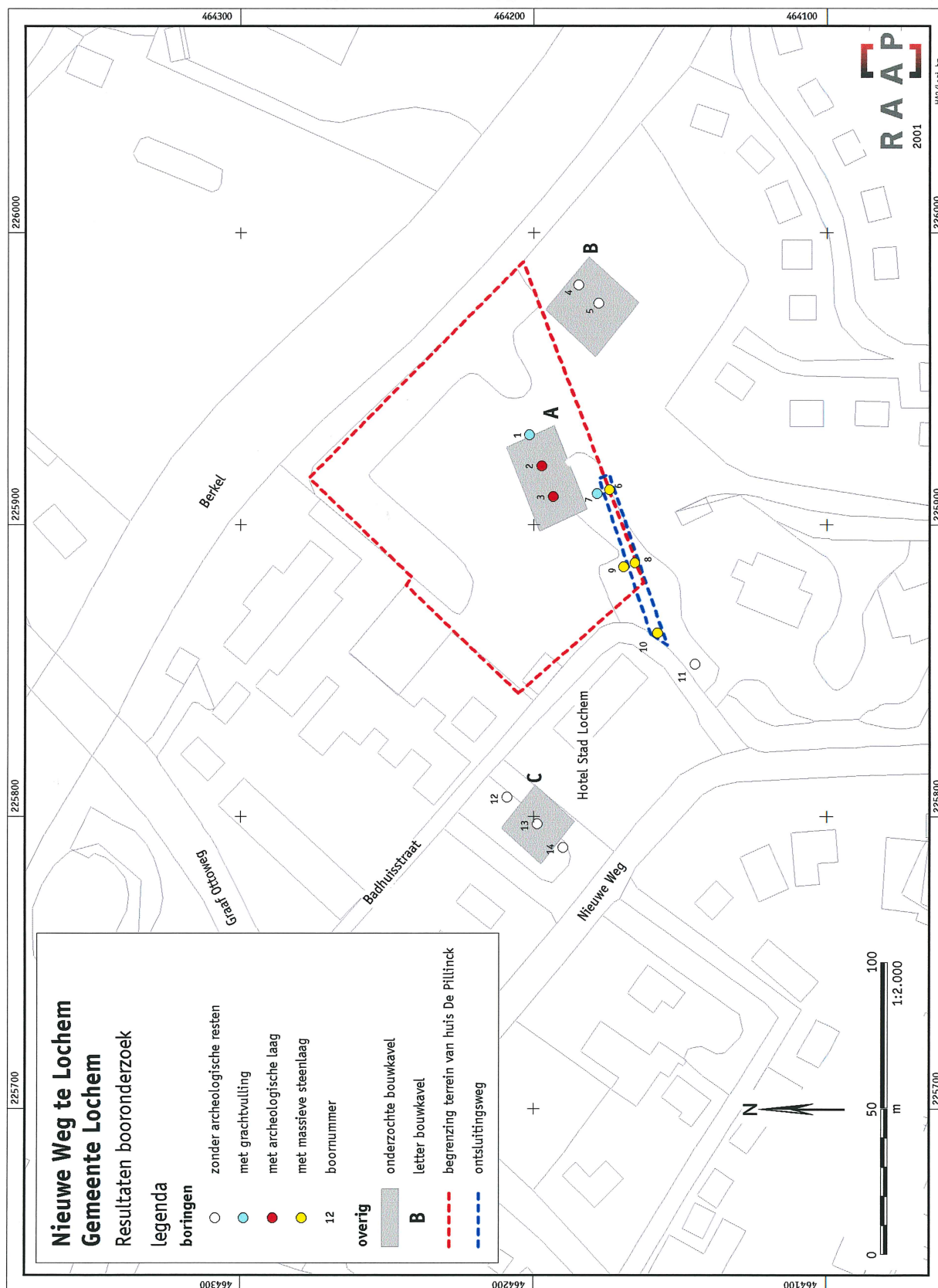
Archeologie en historie

In 1347 is er sprake van een *'huyse te Pillinc'* en in 1378 wordt een hofstede Pillingh vermeld (Van Heuvel, 1903; Reincke, zonder jaar en 2000). Het huis is nooit tot havezate uitgegroeid, al duidt de term *'huys'* er mogelijk op dat het enigszins verdedigbaar was, waarschijnlijk middels grachten. Op de plankkaart voor verbetering van de Berkel in de marke van Zwiep uit 1642 is het vierkante omgrachte terrein van het huis Pillinck ten oosten van de stad Lochem zichtbaar. Een huis wordt niet afgebeeld. Op de *Topografische kaart van de linie van de IJssel vanaf Arnhem tot de Zuiderzee* (1783; Versfelt, 2003) is binnen de omgrachting eveneens geen bebouwing aangegeven. In 1794 wordt het goed Pillinck omschreven als *'een buitenhof met zijn tuin, huis en visscherijen, benevens een huis met de bleekerij en de vroemisse'* (groot weiland). De buitenhof met tuin, huis en visscherijen betreft waarschijnlijk de oude huisplaats. Op de kadastrale minuut uit 1832 is geen huis meer afgebeeld. Wel liggen er binnen het omgrachte terrein een koepel en een vijver (Reincke, 2000; figuur 74: C en D). Duidelijk is ook de rechthoekige omgrachting zichtbaar (figuur 74: B). De grachten zijn circa 12,5 m breed. Het terrein wordt aan de noordzijde begrensd door de Berkel. Aan de zuidzijde bevond zich de ingang middels een dam of brug over de gracht. Aan deze zijde is ook een rechthoekig omgracht voorterrein zichtbaar: mogelijk een voorburcht (figuur 74: E). Ten oosten van de oostelijke gracht ligt een driehoekig omgracht terrein: mogelijk een boomgaard (figuur 74: F). Het is onbekend wanneer het huis is afgebroken. Vermoedelijk zal dit tussen 1794 en 1832 zijn gebeurd. Ook is niet bekend wanneer de koepel gesloopt is.

Mogelijkheden voor vervolgonderzoek

Op het terrein van het huis Pillinck heeft in het najaar van 2000 in verband met nieuwbouw een booronderzoek plaatsgevonden, gedeeltelijk ter hoogte van de voormalige gracht (een kwart van het totale terrein; Scholte Lubberink, 2001). Aan de hand van een aanvullend booronderzoek kan vastgesteld worden of zich nog gebouwresten in de ondergrond bevinden. Het booronderzoek moet uitwijzen of een geofysisch vervolgonderzoek wenselijk is.

Bijlage 3. Resultaten vooronderzoek (Scholte Lubberink 2001)

Figuur 2: De resultaten van het booronderzoek.

Bijlage 4. Impressie van het plangebied en omgeving

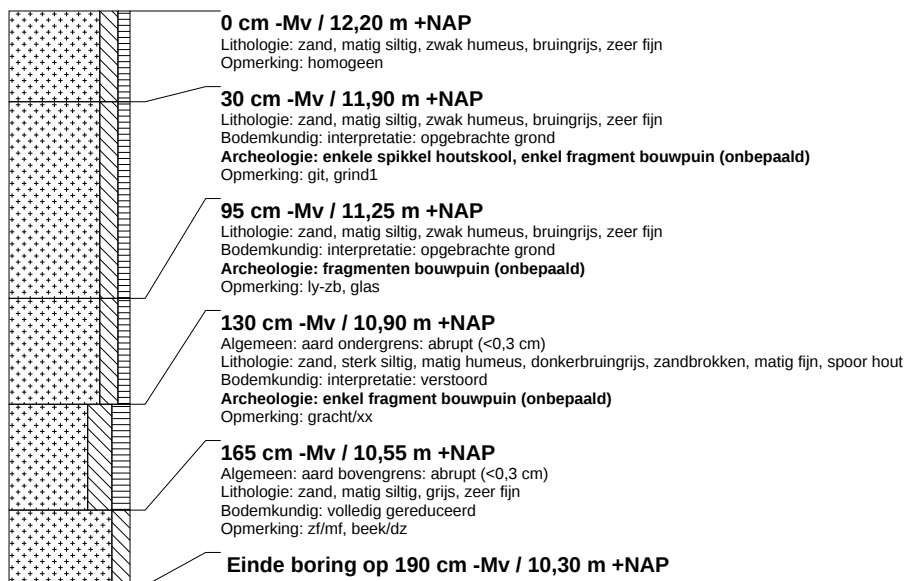

Bijlage 4. Impressie van het plangebied en omgeving.

Bijlage 5. Boorbeschrijving inclusief lithologisch profiel

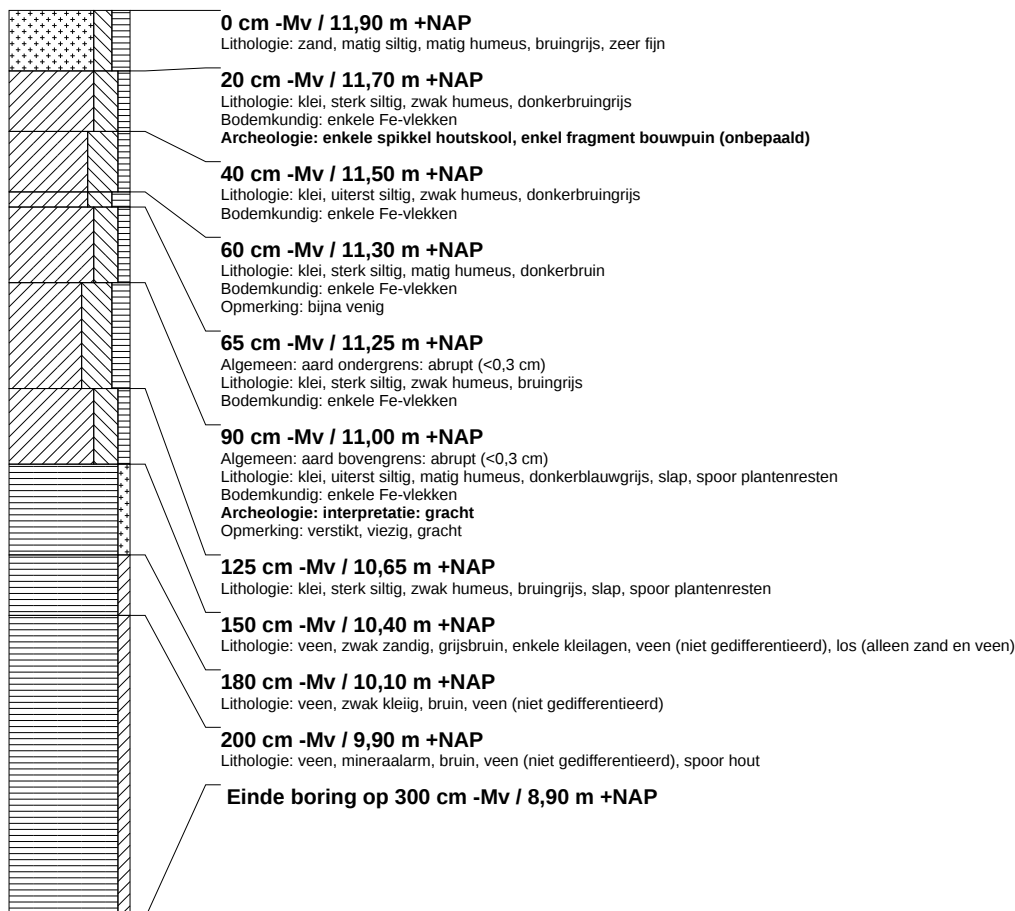
boring: LOAF-1

beschrijver: LT, datum: 31-7-2018, X: 225.872, Y: 464.178, precisie locatie: 1 m, coördinaatsysteem: Rijksdriehoeksmeting, kaartblad: 34A, hoogte: 12,20, precisie hoogte: 1 dm, referentievlak: Normaal Amsterdams Peil, methode hoogtebepaling: AHN bestand, boortype: Edelman-7 en guts-3 cm, doel boring: archeologie - verkenning, landgebruik: bos, vondstzichtbaarheid: slecht, provincie: Gelderland, gemeente: Lochem, plaatsnaam: Lochem, opdrachtgever: Ramdhani Vastgoed, uitvoerder: RAAP Oost

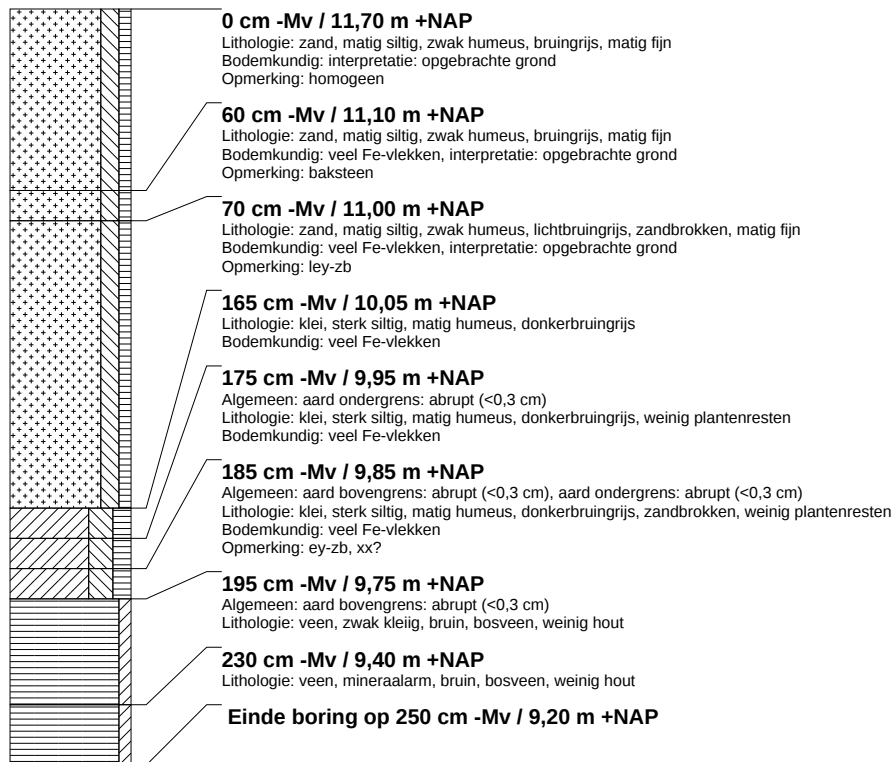
boring: LOAF-2

beschrijver: LT, datum: 31-7-2018, X: 225.912, Y: 464.186, precisie locatie: 1 m, coördinaatsysteem: Rijksdriehoeksmeting, kaartblad: 34A, hoogte: 11,90, precisie hoogte: 1 dm, referentievlak: Normaal Amsterdams Peil, methode hoogtebepaling: AHN bestand, boortype: Edelman-7 en guts-3 cm, doel boring: archeologie - verkenning, landgebruik: bos, vondstzichtbaarheid: slecht, provincie: Gelderland, gemeente: Lochem, plaatsnaam: Lochem, opdrachtgever: Ramdhani Vastgoed, uitvoerder: RAAP Oost

boring: LOAF-3

beschrijver: LT, datum: 31-7-2018, X: 225.964, Y: 464.210, precisie locatie: 1 m, coördinaatsysteem: Rijksdriehoeksmeting, kaartblad: 34A, hoogte: 11,70, precisie hoogte: 1 dm, referentievlak: Normaal Amsterdams Peil, methode hoogtebepaling: AHN bestand, boortype: Edelman-7 en guts-3 cm, doel boring: archeologie - verkenning, landgebruik: bos, vondstzichtbaarheid: slecht, provincie: Gelderland, gemeente: Lochem, plaatsnaam: Lochem, opdrachtgever: Ramdhani Vastgoed, uitvoerder: RAAP Oost

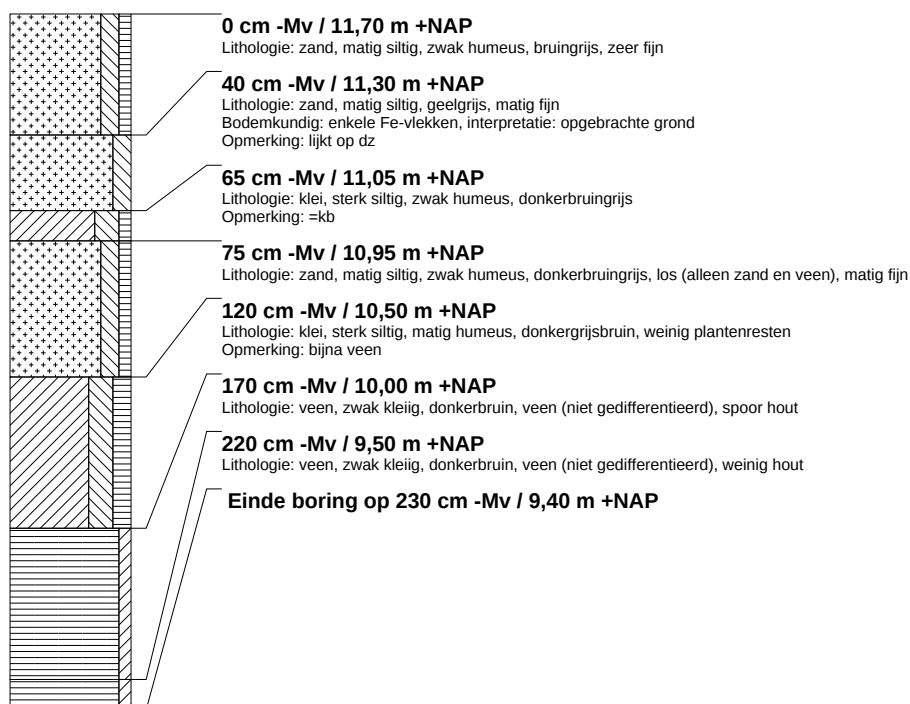
boring: LOAF-4

beschrijver: LT, datum: 31-7-2018, X: 225.884, Y: 464.225, precisie locatie: 1 m, coördinaatsysteem: Rijksdriehoeksmeting, kaartblad: 34A, hoogte: 12,00, precisie hoogte: 1 dm, referentievlak: Normaal Amsterdams Peil, methode hoogtebepaling: AHN bestand, boortype: Edelman-7 en guts-3 cm, doel boring: archeologie - verkenning, landgebruik: bos, vondstzichtbaarheid: slecht, provincie: Gelderland, gemeente: Lochem, plaatsnaam: Lochem, opdrachtgever: Ramdhani Vastgoed, uitvoerder: RAAP Oost

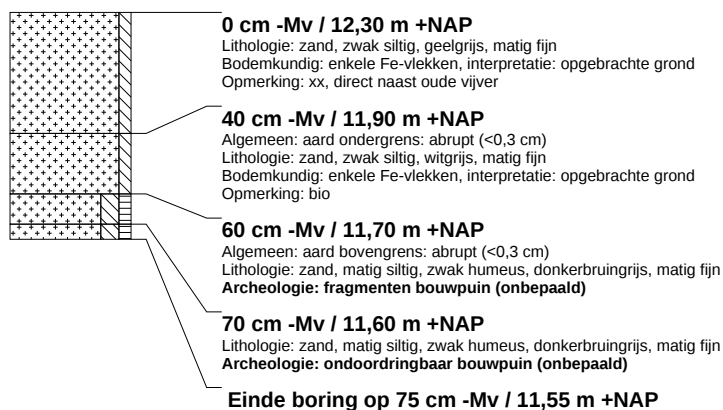
boring: LOAF-5

beschrijver: LT, datum: 31-7-2018, X: 225.932, Y: 464.235, precisie locatie: 1 m, coördinaatsysteem: Rijksdriehoeksmeting, kaartblad: 34A, hoogte: 11,70, precisie hoogte: 1 dm, referentievlak: Normaal Amsterdams Peil, methode hoogtebepaling: AHN bestand, boortype: Edelman-7 en guts-3 cm, doel boring: archeologie - verkenning, landgebruik: bos, vondstzichtbaarheid: slecht, provincie: Gelderland, gemeente: Lochem, plaatsnaam: Lochem, opdrachtgever: Ramdhani Vastgoed, uitvoerder: RAAP Oost

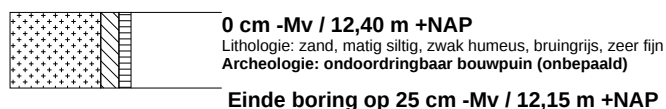
boring: LOAF-6

beschrijver: LT, datum: 31-7-2018, X: 225.857, Y: 464.266, precisie locatie: 1 m, coördinaatsysteem: Rijksdriehoeksmeting, kaartblad: 34A, hoogte: 12,30, precisie hoogte: 1 dm, referentievlak: Normaal Amsterdams Peil, methode hoogtebepaling: AHN bestand, boortype: Edelman-7 en guts-3 cm, doel boring: archeologie - verkenning, landgebruik: bos, vondstzichtbaarheid: slecht, provincie: Gelderland, gemeente: Lochem, plaatsnaam: Lochem, opdrachtgever: Ramdhani Vastgoed, uitvoerder: RAAP Oost

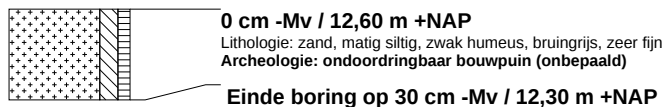
boring: LOAF-7

beschrijver: LT, datum: 31-7-2018, X: 225.897, Y: 464.267, precisie locatie: 1 m, coördinaatsysteem: Rijksdriehoeksmeting, kaartblad: 34A, hoogte: 12,40, precisie hoogte: 1 dm, referentievlak: Normaal Amsterdams Peil, methode hoogtebepaling: AHN bestand, boortype: Edelman-7 en guts-3 cm, doel boring: archeologie - verkenning, landgebruik: bos, vondstzichtbaarheid: slecht, provincie: Gelderland, gemeente: Lochem, plaatsnaam: Lochem, opdrachtgever: Ramdhani Vastgoed, uitvoerder: RAAP Oost, opmerking: meerdere pogingen gedaan

boring: LOAF-8

beschrijver: LT, datum: 31-7-2018, X: 225.846, Y: 464.291, precisie locatie: 1 m, coördinaatsysteem: Rijksdriehoeksmeting, kaartblad: 34A, hoogte: 12,60, precisie hoogte: 1 dm, referentievak: Normaal Amsterdams Peil, methode hoogtebepaling: AHN bestand, boortype: Edelman-7 en guts-3 cm, doel boring: archeologie - verkenning, landgebruik: bos, vondstzichtbaarheid: slecht, provincie: Gelderland, gemeente: Lochem, plaatsnaam: Lochem, opdrachtgever: Ramdhani Vastgoed, uitvoerder: RAAP Oost, opmerking: meerdere pogingen gedaan

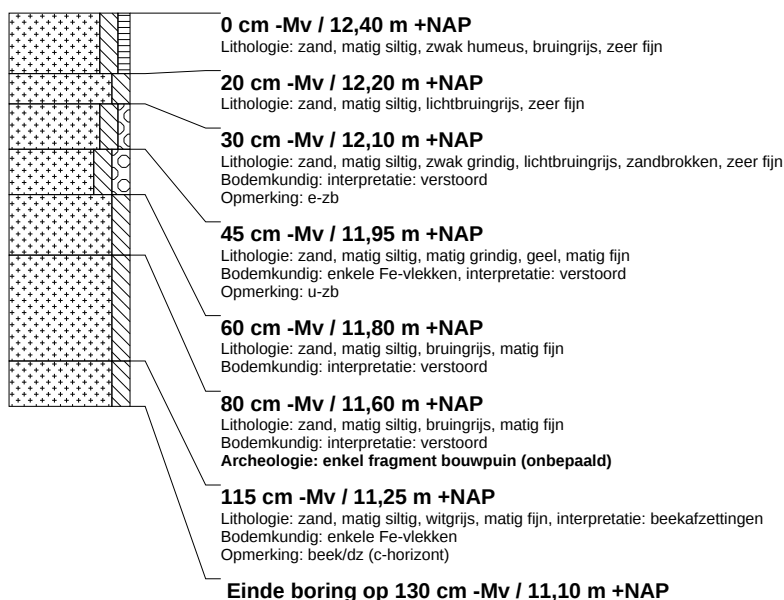
boring: LOAF-9

beschrijver: LT, datum: 31-7-2018, X: 225.884, Y: 464.303, precisie locatie: 1 m, coördinaatsysteem: Rijksdriehoeksmeting, kaartblad: 34A, hoogte: 12,50, precisie hoogte: 1 dm, referentievak: Normaal Amsterdams Peil, methode hoogtebepaling: AHN bestand, boortype: Edelman-7 en guts-3 cm, doel boring: archeologie - verkenning, landgebruik: bos, vondstzichtbaarheid: slecht, provincie: Gelderland, gemeente: Lochem, plaatsnaam: Lochem, opdrachtgever: Ramdhani Vastgoed, uitvoerder: RAAP Oost

boring: LOAF-10

beschrijver: LT, datum: 31-7-2018, X: 225.797, Y: 464.218, precisie locatie: 1 m, coördinaatsysteem: Rijksdriehoeksmeting, kaartblad: 34A, hoogte: 12,40, precisie hoogte: 1 dm, referentievak: Normaal Amsterdams Peil, methode hoogtebepaling: AHN bestand, boortype: Edelman-7 en guts-3 cm, doel boring: archeologie - verkenning, landgebruik: bos, vondstzichtbaarheid: slecht, provincie: Gelderland, gemeente: Lochem, plaatsnaam: Lochem, opdrachtgever: Ramdhani Vastgoed, uitvoerder: RAAP Oost

boring: LOAF-11

beschrijver: LT, datum: 31-7-2018, X: 225.787, Y: 464.187, precisie locatie: 1 m, coördinaatsysteem: Rijksdriehoeksmeting, kaartblad: 34A, hoogte: 12,00, precisie hoogte: 1 dm, referentievlak: Normaal Amsterdams Peil, methode hoogtebepaling: AHN bestand, boortype: Edelman-7 en guts-3 cm, doel boring: archeologie - verkenning, landgebruik: bos, vondstzichtbaarheid: slecht, provincie: Gelderland, gemeente: Lochem, plaatsnaam: Lochem, opdrachtgever: Ramdhani Vastgoed, uitvoerder: RAAP Oost

